UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Ústav pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Dopady rozvodu rodičů na život mladých dospělých

Zuzana Brňáková

Olomouc 2025 Vedoucí práce: PaedDr. Alena JŮVOVÁ, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, uvádím v seznamu použité literatury a zdrojů.

V Olomouci dne 16. 4. 2025 Zuzana Brňáková

Poděkování

Děkuji PaedDr. Aleně Jůvové, Ph.D. za odborné vedení mé závěrečné práce, poskytnutí množství cenných rad a materiálových podkladů k práci. Dále bych chtěla poděkovat šesti respondentům, kteří se s ochotou zapojili do praktické části této práce.

Anotace

Jméno a příjmení:	Zuzana Brňáková
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	PaedDr. Alena Jůvová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2025
Název práce:	Dopady rozvodu rodičů na život mladých dospělých
Název v angličtině:	The effects of parental divorce on young adult life
Zvolený typ práce:	Bakalářská práce
Anotace práce:	Tato bakalářská práce se zabývá dopady rozvodu rodičů na život mladých dospělých ve věku 20 až 25 let. Jejím cílem je popsat, s jakými následky rozvodu se tito jedinci vyrovnávají v dospělosti. Teoretická část se zaměřuje na definici rodiny, příčiny a typy rozvodu a roli dítěte v rozvodovém procesu. Dále se věnuje dlouhodobým dopadům rozvodu na mladé dospělé, zejména na jejich partnerské a rodinné vztahy. Empirická část práce obsahuje výzkum, jehož hlavním cílem je porozumět tomu, jak rozvod rodičů v dětství ovlivnil současný život respondentů. Zkoumá, do jaké míry měl rozvod dopad na jejich partnerské a rodinné vztahy, profesní dráhu, vnímání vlastní identity a formování životních hodnot.
Klíčová slova:	Rodina, rozvod, mladá dospělost, dopady, partnerství
Anotace v anglickém jazyce:	This bachelor's thesis examines the impact of parental divorce on the lives of young adults aged 20 to 25. Its aim is to describe the consequences of divorce that these individuals face in adulthood. The theoretical part focuses on the definition of family, the causes and types of divorce, and the role of the child in the divorce process. Furthermore, it explores the long-term effects of divorce on young adults, particularly in the context of their romantic and family relationships. The empirical part of the thesis presents research aimed at understanding how parental divorce in childhood has influenced the current lives of respondents. It examines the extent to which divorce has affected their romantic and family relationships, professional careers, self-perception, and the formation of life values.
Klíčová slova v angličtině:	Family, divorce, young adulthood, impacts, partnership.
Rozsah práce:	66
Jazyk práce:	Čeština

Obsah

ÚVOD 7
I. TEORETICKÁ ČÁST 8
1 RODINA 8
1.1 DEFINICE POJMU RODINA 8
1.2 ZÁKLADNÍ FUNKCE RODINY 9
1.3 TYPOLOGIE RODINY 10
1.4 SOUČASNÁ RODINA 11
1.5 SHRNUTÍ 12
2 ROZVOD 13
2.1 DEFINICE ROZVODU 13
2.2 ROZVODY V SOUČASNOSTI 14
2.3 PŘÍČINY ROZVODU 16
2.4 TYPY ROZVODU 17
2.5 ROZVOD A DĚTI 17
2.6 SHRNUTÍ 19
3 DŮSLEDKY ROZVODU 20
3.1 DOPADY ROZVODU RODIČŮ NA DĚTI 20
3.1.1 Válka o děti 22
3.2 NEÚPLNÁ RODINA 23
3.3 REKONSTITUOVANÁ RODINA 24
3.4 SYNDROM ZAVRŽENÉHO RODIČE 25
3.5 SHRNUTÍ 26
4 DOPADY ROZVODU RODIČŮ NA MLADÉ DOSPĚLÉ 27
4.1 MLADÁ DOSPĚLOST 27
4.2 ŽIVOTNÍ DRÁHA MLADÉHO DOSPĚLÉHO Z ROZVEDENÉ RODINY 28
4.3 PARTNERSKÉ VZTAHY MLADÉHO DOSPĚLÉHO Z ROZVEDENÉ RODINY 29
4.4 SHRNUTÍ 30
II. EMPIRICKÁ ČÁST 31
5 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ 31
5.1 VÝZKUMNÝ CÍL 31
5.2 VÝZKUMNÝ DESIGN A VÝZKUMNÉ METODY 32
5.3 VÝZKUMNÝ SOUBOR 34

5.4 ETICKÁ HLEDISKA A LIMITY VÝZKUMU 35
5.5 PRŮBĚH VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ 35
6 ANALÝZA ÚDAJŮ OTEVŘENÝM KÓDOVÁNÍM 37
6.1 ANALÝZA ÚDAJŮ Z PRVNÍ ČÁSTI ROZHOVORU 37
6.2 ANALÝZA ÚDAJŮ Z DRUHÉ ČÁSTI ROZHOVORŮ 47
6.3 KOSTRA ANALYTICKÉHO PŘÍBĚHU 55
7 VÝSLEDKY VÝZKUMU A DISKUSE 56
7.1 VYHODNOCENÍ DÍLČÍCH CÍLŮ 56
ZÁVĚR 62
SEZNAM LITERATURY 63

Úvod

Rodina je považována za jednu z nejdůležitějších sociálních institucí a ovlivňuje každého jedince od raného dětství až do dospělosti. Pokud dojde k rozpadu rodiny v důsledku rozvodu rodičů, může to mít hluboké a dlouhodobé následky jak na psychický vývoj dítěte, tak i na jeho budoucí životní dráhu. V současné době je rozvod stále častějším jevem, a proto je důležité zkoumat jeho vliv nejen v krátkodobém, ale také v dlouhodobém kontextu.

Cílem této bakalářské práce je přiblížit, jak rozvod rodičů v dětství ovlivnil mladé dospělé ve věku 20 až 25 let. Teoretická část práce bude rozdělena do čtyř hlavních kapitol. První kapitola se zaměří na teoretický rámec rodiny, její funkce, typologii a její současné trendy. Druhá kapitola se zaměří na problematiku rozvodu, podrobněji prozkoumá jeho různé typy, aktuální trendy v rozvodech, příčiny vedoucí k rozpadu manželství a na závěr se zaměří na roli dětí v průběhu tohoto náročného období. Třetí kapitola se bude podrobně věnovat dopadům rozvodu a vysvětlení pojmů, jako jsou neúplná a rekonstituovaná rodina. Poslední kapitola popíše specifické dopady rozvodu na mladé dospělé a zaměří se na jejich životní dráhy a partnerské vztahy.

Empirická část bude vycházet z kvalitativního výzkumu, který prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů zkoumá a přibližuje zkušenosti mladých dospělých s dopady rozvodu jejich rodičů na různé oblasti jejich života. Výzkum se zaměří především na oblast partnerských a rodinných vztahů, profesní dráhu a kariérní směřování. Dále bude zkoumat vnímání vlastní identity, sebedůvěry a emocionální stability. V neposlední řadě se bude věnovat formování životních hodnot a postojů k rodině.

Tato práce se bude snažit poskytnout hlubší pohled na dlouhodobé důsledky rozvodu, přispět k lepšímu pochopení této problematiky a poukázat na důležitost vhodné podpory dětí během rozvodového období, která by mohla pomoci zmírnit možné negativní důsledky do jejich budoucího života.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA

„Rodina je jednou z nevyhnutelných podmínek štěstí.“

Lev Nikolajevič Tolstoj

Rodina je součástí našich životů od narození až do smrti. Jedná se bezpochyby o nejstarší lidskou společenskou instituci. Vznikla v dávných časech, kdy lidé vypadali odlišně od dnešního obrazu člověka a za jejím vznikem stojí hned několik důvodů, a to od přirozeného pudu rozmnožování, ochrany, vzdělávání, až po celkovou přípravu na život (Matějček, 1994). Rodinu známe v mnoha různých podobách a pro každého může znamenat něco jiného. Z tohoto důvodu můžeme najít hned několik různých definic pojmu rodina. Ty se různí i podle toho z pohledu jaké vědy se na tento pojem díváme.

1.1 Definice pojmu rodina

Různé vědní disciplíny přistupují k pojmu rodina z odlišných perspektiv a zaměřují se na aspekty, které jsou pro daný obor klíčové. V psychologii Hartl (2004, s. 231) definuje rodinu jako *„…společenskou skupinu, která je spojena manželstvím nebo pokrevními vztahy, ale také odpovědností a pomocí.“* Tento pohled klade důraz na emocionální oporu, kterou by rodina měla poskytovat.

Naopak Sociologický slovník ji definuje jako *„Skupinu osob spojenou manželstvím, pokrevním příbuzenstvím nebo adopcí, která tvoří jednu domácnost a jsou spolu ve vzájemné interakci. Obvykle jsou to manželé, rodiče, děti a sourozenci“* (Jandourek, 2012, s. 910). Tato definice více zohledňuje strukturu a vzorcové vztahy mezi členy rodiny v kontextu každodenní interakce. Podobně Pedagogický slovník uvádí, že rodina *je „…institucionalizovaný sociální útvar nejméně tří osob, mezi nimiž existují rodičovské, příbuzenské, manželské nebo partnerské vztahy“* (Kolář, 2012, s. 80). Kolářova definice se zaměřuje na rodinu jako organizovanou sociální jednotku, jejíž členové vykonávají funkce ve výchově a socializaci dětí.

Rodina je klíčovou a těžko nahraditelnou institucí jak pro dospělého člověka, tak především pro dítě. Hraje zásadní roli v předávání hodnot mezi generacemi a je nejdůležitějším faktorem socializace. Je základem osobnostního rozvoje a může jej významně ovlivňovat v klíčových obdobích (Kraus, 2008).

1.2 Základní funkce rodiny

Podle Nakonečného (2009) je rodina základem společnosti, která plní klíčové funkce nezbytné pro primární socializaci dítěte. Díky těmto funkcím se dítě nejen seznámí s kulturním prostředím, ale také se naučí v tomto prostředí orientovat.

Kraus (2008) uvádí šest základních funkcí: biologicko-reprodukční, sociálně-ekonomickou, ochrannou, socializačně-výchovnou, rekreační a emocionální.

1) Biologicko-reprodukční funkce spočívá v zajišťování reprodukce lidské populace, regulaci pohlavního života a vytváření podmínek pro zdravý biologický vývoj rodinných členů a zejména dětí (Grecmanová, 1998).
2) Sociálně-ekonomická funkce – rodina obstarává, aby děti byly ekonomicky zabezpečené, do takové míry, jak je to pro ni možné (Špaňhelová, 2011). Rodiče mají odpovědnost za materiální zajištění svých dětí. Pokud nejsou schopni poskytnout ekonomické zabezpečení, pomůže stát různými sociálními příspěvky, jako jsou například rodinné přídavky na děti, daňové úlevy, příspěvky v mateřství apod (Grecmanová, 1998).
3) Ochranné funkce – *„…spočívá v zajišťování životních potřeb (biologických, hygienických, zdravotních) nejen dětí, ale všech členů rodiny“* (Kraus, 2008, s. 82).
4) Socializačně-výchovná funkce – hlavním úkolem socializačního procesu v rodině je připravit děti a dospívající na vstup do praktického života. Rodina je prvním socializačním prostředím a měla by děti naučit základní návyky, normy a způsoby chování, které jsou běžné ve společnosti a budou potřebné pro přizpůsobení jejich budoucího dospělého života (Kraus, 2008).
5) Rekreační funkce – v rodině je důležitá i rekreace, relaxace a zábava. Obzvlášť pro děti mají činnosti, které se týkají volného času velký význam. Důležité je, jaké aktivity rodina podniká a jestli se jich účastní všichni členové rodiny dohromady (Kraus, 2008).
6) Emocionální funkce – tato funkce je nezbytná a nenahraditelná. Žádná jiná instituce není schopna vytvořit tak silné a potřebné citové zázemí (Kraus, 2008).

Grecmanová (1998, s. 12) k emocionální funkci uvedla: „Zakládá se na intenzivní citové vazbě mezi členy rodiny. Rodinné prostředí má být láskyplné a naplněné životním optimismem. Členové rodiny mají k sobě přistupovat s vyrovnaností, vzájemnou důvěrou, odpovědností, mají se snažit o spolupráci. Jen tak může rodina uspokojovat potřebu bezpečí, sounáležitosti a citové odezvy.“

1.3 Typologie rodiny

Rodina je kladena na první místo mezi sociálními skupinami, ve kterých jedinec žije. Měla by plnit výše uvedené základní funkce a uspokojovat jedincovi fyzické, psychické a sociální potřeby. V některých případech ale rodina může představovat zátěž, která se pak snadno stává zdrojem psychických problémů, dochází k rozvoji sociálně patologických jevů a k narušení fungování rodinné harmonie, přičemž zasaženy bývají zvláště děti (Fischer et al., 2014).

Dunovský popsal na základě osmi klíčových diagnostických kritérií (složení rodiny, stabilita rodiny, sociální a ekonomická situace, osobnost rodičů, osobnost sourozenců, osobnost dítěte, zájem o dítě, péče o dítě) čtyři typy rodin: funkční rodina, problémová rodina, dysfunkční rodina a afunkční rodina (Fischer et al., 2014).

1) Funkční rodina – rodina, která podporuje zdravý vývoj dítěte a přispívá k jeho prospěchu a rozvoji (Fischer et al., 2014*). „Rodina, která úspěšně řeší problémy, je v ní příznivé emocionální klima a dochází ke stálému vyrovnávání vztahů“* (Hartl 2004, s. 71).

2) Problémová rodina – v problémové rodině dochází k narušení některých nebo všech funkcí, které však nezpůsobují vážnější ohrožení rodinného systému ani vývoj dítěte. Rodina je schopna tyto problémy řešit samostatně nebo je zvládnout s pomocí jednorázové či krátkodobé vnější podpory (Fischer et al., 2014).

3) Dysfunkční rodina – v takové to rodině dochází k závažným problémům v některých nebo všech aspektech její činnosti. Tyto problémy mají přímý negativní dopad na stabilitu rodiny a ohrožují zejména vývoj a blaho dítěte. Rodina není schopna tyto potíže řešit vlastními silami, a proto je nutné zasáhnout externími opatřeními, známými jako sanace rodiny (Fischer et al., 2014).

4) Afunkční rodina – *„Rodina, kde poruchy jsou tak velkého rázu, že rodina přestává plnit svůj základní úkol a dítěti závažným způsobem škodí, nebo je dokonce ohrožuje v samotné existenci“* (Fischer et al., 2014, s. 443). U takové to rodiny je sanace bezvýznamná a jediným řešením v zájmu dítěte je separace od rodiny a umístění do náhradní rodinné péče (Fischer et al., 2014).

1.4 Současná rodina

Rodina se v průběhu času vyvíjí a přizpůsobuje své funkce a hodnoty měnícím se sociálním, ekonomickým a kulturním podmínkám. Špaňhelová (2011) uvádí, že současná rodina vykazuje několik charakteristických rysů, mezi které patří zejména rostoucí zaměstnanost žen i mužů a s tím spojený nárůst jejich času stráveného v pracovním procesu. Tento trend je obvykle výraznější u mužů, zatímco ženy v určité fázi plní především roli ženy a matky v domácnosti a až později se vrací do pracovního režimu.

Dalšími charakteristikami současné rodiny jsou podle Špaňhelové růst vzdělanosti žen, vyrovnávání rozdílů mezi mužskou a ženskou rolí a zkrácený časový kontakt mezi rodiči a dětmi. Tento kontakt často suplují prarodiče, chůvy nebo různé zájmové kroužky. I když je mnohokrát zodpovědnost za děti přenesena na prarodiče, počet vícegeneračních rodin, které žijí společně, v posledních letech klesá. Rodiny se navíc čím dál častěji stěhují z venkovských oblastí do měst, což souvisí s technickým rozvojem, včetně rozmachu internetu a komunikace prostřednictvím sociálních sítí. Tento fenomén může mít vliv na celkovou dynamiku komunikace v rodině. Děti jsou stále více zvyklé využívat internet a komunikační platformy, což může mít dopad na jejich schopnost osobního dorozumívání (Špaňhelová, 2011).

U současné rodiny již není institucionální spojení v podobě zákonného manželského svazku nezbytnou podmínkou pro existenci rodinného života, jak tomu bylo v minulosti (Kraus, 2008). Podle údajů Českého statistického úřadu (2024) bylo v roce 2023 uzavřeno 48,3 tisíc manželství, což představuje pokles o více než desetinu ve srovnání s předchozím rokem. V současné době také klesá podíl žen a mužů, kteří vstupují do prvního manželství před dovršením 50 let věku, a to na 56 % (ČSÚ, 2024). Stále častěji vznikají alternativní formy k tradičnímu modelu rodinného soužití, kde partneři uzavřeli manželství a mají společné děti. Mezi tyto nejčastější alternativy patří:

- Kohabitace, což označuje soužití a případnou výchovu dětí mezi partnery, kteří nejsou manželé.
- Rodiny s jedním rodičem, známe také jako sólo rodiče, neúplné rodiny či samoživitelské rodiny. Ty vznikají v důsledku rozchodu rodičovského páru, úmrtí jednoho z rodičů nebo rozhodnutí mít a vychovávat dítě či děti bez partnera.
- Rekonstituované rodiny, zde jde o rodiny založené na nevlastním rodičovství nebo nevlastním sourozenectví.
- Rodiny stejného pohlaví, označované jako homoparentální rodiny, tvořené partnery stejného pohlaví.

- Život bez partnera a dětí, kde jednotlivci nežijí v partnerském vztahu a nemají děti (Polancyová, et al., 2023).

V České republice podobně jako v ostatních evropských zemí stoupá značná tolerance k rodinné různorodosti. Vyšší společenské uznání soužití rodičů, kteří nejsou sezdáni a rovný status dětí narozených mimo manželství, naznačuje změny v pohledu společnosti za posledních padesát let. Je postupně opouštěno od vnímání rodiny jako instituce založené manželstvím, ale i nadále rodina zůstává klíčovou společenskou hodnotou (Polancyová, et al., 2023).

1.5 Shrnutí

První kapitola bakalářské práce se zaměřuje na pojem rodina, význam, funkce a současné změny v jejím fungování a uspořádání. Rodina je definována několika způsoby v různých vědních oblastech. Ve všech však můžeme najít shodu v tvrzení, že jde o základní sociální jednotku, která bývá spojena manželstvím, pokrevními či jinými vazbami a má klíčovou roli pro výchovu, ochranu a socializaci každého jedince. Rodina ovlivňuje osobní rozvoj především dětí, ale i dospělých v důležitých obdobích života. Její podoba se neustále vyvíjí v reakci na změny ve společnosti. Roste zaměstnanost rodičů a mění se celková dynamika rodinného života. Manželství již není považováno za nezbytný předpoklad a můžeme vidět, čím dál více alternativních forem rodinného života.

2 ROZVOD

Rozvod je složitým a bolestivým procesem, který představuje náročnou životní situaci pro všechny zúčastněné. I když se jedná o velmi těžkou zkušenost, která sebou může přinést i vážné následky, v současné době je rozvod vnímán jako běžné řešení dlouhotrvajících manželských problémů a nevyřešených konfliktů. V minulosti rozvod patřil mezi tabuizovaná témata a různá historická období se k němu stavěla odlišně, a to jak z hlediska způsobu a rozsahu řešení, tak i v souvislosti s překážkami a náklady spojenými s těmito procesy. Tato praxe byla vždy ovlivněna nejen právními omezeními, ale také významem, jaký byl přikládán partnerství, rodině, rodičovství a dětství jako sociálním institucím, jejichž podoba se v průběhu času značně měnila (Možný, 2013).

Rozvod zasahuje nejen samotné manžele, ale také jejich širší okolí, přičemž největší dopad má na děti, které se často ocitají ve složité psychické a emoční situaci a rozvod je tak dokáže ovlivnit na zbytek jejich života. Podle zkušených odborníků se lidé zpravidla zotavují z rozvodu během dvou až pěti let. U dětí je proces přizpůsobení se rozvodové situaci dlouhý minimálně jeden až dva roky. Počet rozvodů ve vyspělých společnostech je spojen se změnami v sociálních a kulturních normách. Každá nová generace má jiné představy o rolích v manželství a fungování rodiny, což ovlivňuje stabilitu vztahů a míru rozvodovosti (Matoušek, 2003).

Různé kultury a společenské vrstvy se značně liší v definování hranic toho, co manželský pár musí vydržet, než začne hledat formální řešení svých problémů. Rovněž se liší v přístupu k sociálně a právně přijatelným řešením situací, které již nelze považovat za únosné. Ve všech společnostech jsou však podmínky pro zánik manželského svazku jasně vymezeny a proces rozchodu je vždy formalizován v rámci platného práva, ať už v podobě zvykového, nebo později psaného práva. V současnosti je v našem právním systému jediným způsobem, jak ukončit manželství za života manželů, rozvod (Možný, 2013).

2.1 Definice rozvodu

Cesta k rozvodu může být pro každého individuální, nicméně existují fáze, kterými musí každý rozvádějící se pár projít. Rozvod zahrnuje nejen formální právní kroky spojené s oficiálním rozdělením manželství, ale i osobní a psychický proces, během kterého se jedinec musí přizpůsobit novým podmínkám a emocím, které sebou rozvod přináší (Poupětová, 2009).

Poupětová (2009) vymezuje dva termíny. Právní rozvod, zde se řeší rozchod manželů, kteří se rozhodli již nadále nežít spolu. Proces se zabývá způsobem rozdělení majetku, závazků

a následnou porozvodovou péčí a výchovou nezletilých dětí. Díky tomuto právnímu úkonu dávají manželé najevo svému okolí, že už nepatří k sobě. Druhým termínem je psychorozvod, ve kterém jde o vnitřní a psychický proces. Jedinec se musí vyrovnat s rozpadem manželství a všemi jeho dopady. Jedná se o dlouhou cestu přijetí, jejíž způsob a doba trvání je individuální (Poupětová, 2009).

Rozvod manželů je ukotven v rámci rodinného práva v Občanském zákoníku (zákon č. 89/2012 Sb.) právního řádu České republiky. Podle zákona může být manželství rozvedeno, *„… je-li soužití manželů hluboce, trvale a nenapravitelně rozvráceno a nelze očekávat jeho obnovení“* (Občanský zákoník, 2012). V případě manželství, ve kterém se nacházejí nezletilé děti, musí kromě prokázání kvalifikovaného rozvratu splňovat i další zákonem stanovené podmínky. Rozvod nesmí být v rozporu se zájmy dětí, přičemž je nutné, aby bylo před ukončením manželství pravomocně rozhodnuto o výchově a výživě dětí na období po rozvodu (Občanský zákoník, 2012).

Možný (2002, s. 171) uvádí, že rozvod není jedinou možností zániku manželství. Přidává další způsoby:

- *„Opuštění rodiny jedním z partnerů,*
- *Rodina vyprázdněné skořápky, tedy vznik situace, kdy pár spolu dále bydlí, ale neposkytuje si emocionální podporu, nekomunikuje a spolupracuje jen v nejnutnější míře,*
- *Dlouhodobá absence jednoho z manželů pro jeho uvěznění, dlouhodobý pobyt v cizině, v emigraci, v bojující armádě atd,*
- *Zánik některé z hlavních funkcí manželství pro fyzickou, emocionální nebo mentální patologii jednoho z partnerů.“*

Tento výčet lze rozšířit o takzvané rodičovské manželství, které vzniká, když pár nadále sdílí odpovědnost za výchovu dětí a udržuje domácnost, i když ostatní aspekty manželství zanikly nebo byly výrazně oslabeny (Možný, 2002).

2.2 Rozvody v současnosti

V posledních desetiletích se rozvody a rozchody rodičů staly běžnou součástí života. Podle výzkumu veřejného mínění, který reprezentativně pokrýval celou českou populaci, se pouze každý pátý dotázaný nezúčastnil (osobně nebo v nějaké přímé formě) rozchodu nebo rozvodu rodičů nezletilých dětí. Polovina respondentů uvedla, že osobně zažila rozpad rodiny

buď v dětství, nebo jako rodiče nezletilých dětí. Další třetina byla svědkem rozpadu rodiny s nezletilými dětmi alespoň zprostředkovaně, například v širší rodině či mezi přáteli (Polancyová, et al., 2023).

Podle dat Českého statistického úřadu (2024) bylo v roce 2023 ukončeno více než devatenáct tisíc manželství a podíl manželství končících rozvodem tak klesl na 37 %. Od roku 2010 vykazuje počet rozvodů (s výjimkami v letech 2013 a 2017) dlouhodobý klesající trend. Tento pokles je především důsledkem nižšího počtu uzavřených manželství v předchozích desetiletích a změn v intenzitě rozvodovosti v závislosti na délce trvání manželství. V letech 2020 a 2021 mohl za nižšími počty rozvodů stát i dopad protiepidemických opatření, kdy omezený provoz soudů během nouzového stavu vedl k odkladům rozvodových řízení. V roce 2020 došlo k meziročnímu poklesu počtu rozvodů o 10 %, což představovalo největší pokles za poslední dvě dekády. Pokles rozvodovosti pokračoval i v letech 2021 a 2022, kdy bylo v roce 2021 rozvedeno 21,1 tisíce manželství a v roce 2022 ještě méně, konkrétně 19,3 tisíce. Tyto hodnoty představovaly nejnižší roční počet rozvodů od roku 1970 (Polancyová, et al., 2023).

Graf 1: Sňatečnost a rozvodovost v České republice (vlastní zpracování)

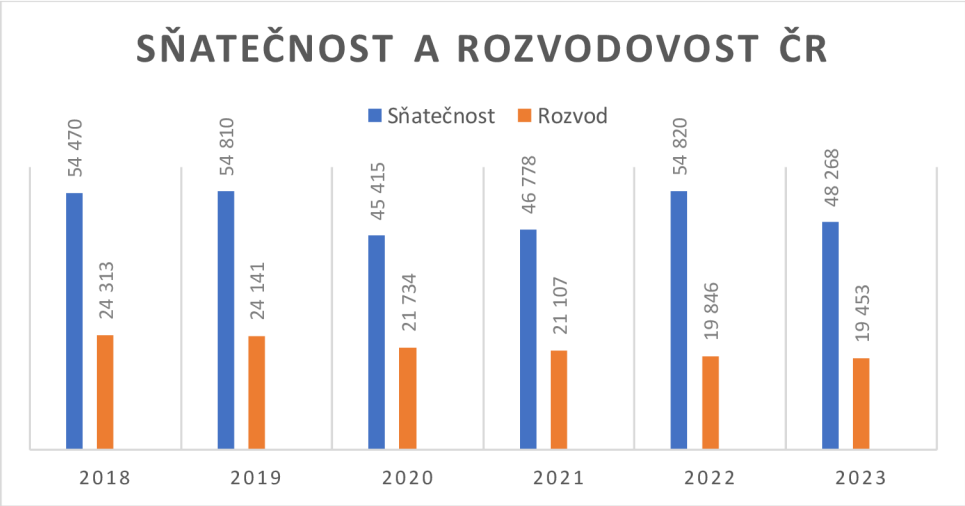

Zdroj: Český statistický úřad

Zpráva o rodině (2023) mimo jiné uvádí, že většina rozvádějících se manželství zahrnuje nezletilé děti, což znamená, že se rozvod týká každoročně více než dvaceti tisíc nezletilých dětí. *„Manželství už v dnešním světě není nerozlučné. Rodičovství by nerozlučné zůstat mělo. Není sobecké rozloučit se s někým, s kým nám není dobře. Je ale velmi sobecké a necitlivé donutit děti, aby se s ním rozloučily také“* (Trampotová, 2011). Rozvod je traumatizující a bolestivá událost, která má dlouhodobé následky zejména pro děti, které mají často problém pochopit, co

se stalo (Černá, 2001). Proto by měl celý proces probíhat s ohledem na potřeby dětí a je důležité si uvědomit, že ony nejsou součástí rozchodu a stále mají potřebu lásky a podpory od obou rodičů (Trampotová, 2011).

Rozchod může být efektivním řešením pro manželskou krizi, která trvá delší dobu. Neměl by však vést k destruktivnímu rozpadnutí rodinné struktury. Správně zvládnutý rozvod znamená reorganizaci vztahů prostřednictvím emocionálního a fyzického odloučení manželů, přičemž role rodičů zůstávají i nadále zachovány a oběma rodičům náleží práva i povinnosti vůči dětem (Trampotová, 2011).

2.3 Příčiny rozvodu

Rozvod není v naší zemi výjimečný, naopak počet rozvádějících se rodin zůstává na vysoké úrovni. Tento proces je spojen s obdobím plném stresu a frustrace a jeho důsledky mohou ovlivnit zúčastněné na mnoho let. Ve společnosti může být považován za základní sanační opatření, jehož cílem je předejít nesouladu a vážným konfliktům mezi manželi, ukončit problematické soužití a otevřít možnost nových životních perspektiv (Matějček, 2002).

Matějček (2002) uvádí dvě stadia předcházející rozvodu. Tím prvním je manželský nesoulad. Přichází, když se vztah zhoršuje vlivem menších či větších rozporů, které odhalují sníženou schopnost partnerů dosahovat kompromisů a řešit konflikty. Tento běžný manželský nesoulad se v některých případech vyvine v manželský rozvrat. Zde se jedná o výraznější narušení některé ze základních funkcí rodiny, například emoční, ekonomické nebo výchovné. Rodinný rozvrat může být buď akutní, nebo dlouhodobý, a v určitých fázích tohoto procesu může přejít v rozvod.

Pro soudní rozhodnutí není klíčové, zda se manželský pár shodne na příčinách rozpadu svého manželství. Na základě předložených důkazů, jako jsou výslechy účastníků, svědků nebo písemné materiály, soud určí a vymezí příčiny rozvratu a stanoví, že manželství je trvale a zásadně rozvráceno (Francová et al., 2010). *„Soudy nejčastěji uvedenou příčinou je dlouhodobě obecný „rozdíl povah, názorů a zájmů“, a to jak na straně muže, tak ženy (přibližně v jedné polovině případů)“* (Polancyová, et al., 2023).

Podle výzkumu z roku 2021 je v naší společnosti nejčastějším důvodem rozpadu manželského vztahu nevěra nebo jiný vztah jednoho z manželů. Na druhém místě se nachází nedostatek vzájemné pozornosti mezi partnery, odlišné názory, postoje a problémy v oblasti komunikace, což jsou klíčové aspekty pro dlouhodobé fungování vztahu (Polancyová, et al., 2023). Po určitém čase začínají manželé mezi sebou prožívat vzrůstající nezájem, což vede

k poklesu vzájemného naslouchání. Tyto pocity vedou k vzájemné komunikační nespokojenosti a narůstající emocionální distanci, která prohlubuje propast mezi partnery a stává se klíčovým faktorem rozpadu manželství (Smith, 2004).

Po rozvodu se očekává zlepšení psychického zdraví rodiny a obnovení duševní rovnováhy, které byly narušeny v období před rozvratem vztahu. Rozvod nelze chápat jako okamžité přerušení vztahu, ale spíše jako postupný proces citové a sociální transformace. Praxe však ukazuje, že v mnoha případech přetrvává napětí a stres, což se projevuje v dlouhých soudních sporech o děti, výživné nebo majetek (Matějček, 2002).

2.4 Typy rozvodu

Spokojené a nespokojené manželské páry se neliší tím, že by jedni neměli problémy, zatímco druzí se v nich utápěli. Rozdíl spočívá v tom, že spokojení partneři dokážou situaci řešit, zatímco nespokojení ne. Pokud se v nespokojeném manželství dospěje k rozhodnutí o rozvodu, následuje i rozhodování o jeho formě.

Český právní řád rozlišuje dva základní typy rozvodových procesů. Prvním je rozvod dohodou (nesporný, někdy nazývaný „slušný), druhým pak rozvod sporný (klasický), který může eskalovat do vysoce konfliktního a složitého procesu (Novák et. al., 2007).

a) Nesporný rozvod – Pokud se manželé shodnou na rozvodu a vyřeší všechny související otázky (majetek, bydlení, děti), jde o nesporný rozvod, známý také jako rozvod dohodou. V tomto případě soud nezkoumá příčiny rozvratu, ale pouze rozhodne o rozvodu (Halahija, 2022).

b) Sporný rozvod – Občanský zákoník pro tento typ rozvodu používá název „rozvod se zjišťováním příčin rozvratu manželství“, což v praxi vedlo k ustálení kratšího označení – sporný rozvod. Tento typ rozvodu může nastat, pokud se manželé již od začátku nedohodnou na podmínkách po rozvodu, nebo pokud původně plánovali rozvod dohodou, ale nakonec došlo k neshodám ohledně majetkového vypořádání (Halahija, 2022).

2.5 Rozvod a děti

Jak jsme již uvedli, rozvod se každý rok dotkne více než dvaceti tisíců dětí. Díky modernizaci instituce rodiny roste i tolerance k jejímu rozpadu. Ve výzkumu RILSA z roku 2020, který se zaměřil na stabilitu rodiny, se 43 % dotázaných vyslovilo pro názor, že je v pořádku, když se rodiče rozejdou i přesto, že mají děti. Proti tomuto názoru bylo zásadně pouze 12 %

respondentů. Přestože partnerský vztah patří k nejvýznamnějším hodnotám v české společnosti, klade se důraz především na jeho kvalitu, a proto by ani děti neměly být důvodem k setrvání ve vztahu. I mezi těmi, kteří neakceptují, že by se rodiče měli rozcházet, je většina toho názoru, že pokud vztah dosáhne velmi špatného stavu, měli by partneři, i s dětmi, zvážit rozchod. Setrvání v partnerství bez lásky je považováno za špatný příklad pro budoucí vztahy dětí (Polancyová, et al., 2023).

Dříve než soud manželství rozvede, musí být vyřešena péče o děti. Manželé mají dvě možnosti: pokud se shodnou, sepíšou dohodu, kterou soud schválí, pokud je v souladu se zájmy dětí. Tento způsob je rychlý, levný a nejméně škodlivý pro děti. Pokud se rodiče neshodnou, musí projít soudním řízením, ve kterém soud rozhodne o péči o děti a výživném. Takové řízení může být dlouhé a složité, pokud dochází k neustálým odvoláním, navrhování důkazů nebo soudním znaleckým posudkům (Schmidová, 2011).

V rámci opatrovnického řízení podle § 907 občanského zákoníku může soud rozhodnout o svěření dítěte do péče jednoho z rodičů (tzv. výlučná péče), do střídavé péče, nebo do společné péče. Pokud to bude v nejlepším zájmu dítěte, může soud dítě svěřit i do péče jiné osoby než rodiče.

a) Péče jednoho z rodičů (výlučná péče) – Při výlučné péči o dítě pečuje převážně jeden rodič, zatímco druhý má právo na styk s dítětem podle dohody nebo rozhodnutí soudu. Tento rodič rozhoduje o každodenních záležitostech dítěte a žije s ním ve společné domácnosti. Styk s druhým rodičem je obvykle upraven pravidelným víkendovým režimem, který může být doplněn o další dny nebo prázdniny (Barvíková, 2019).
b) Střídavá péče – Při střídavé péči dítě žije s oběma rodiči, přičemž se intervaly střídání pohybují od několika dnů až po týdny. Dítě může být s každým rodičem stejnou dobu, nebo v rámci asymetrické péče různě dlouho. Jednou z variant je režim, kdy dítě zůstává v jednom bydlišti, a rodiče se střídají v péči. Obě formy vyžadují dobrou komunikaci a spolupráci mezi rodiči. Střídavá péče by měla být zvolena především v zájmu dítěte, nikoliv kvůli potřebám rodičů (Barvíková et al., 2022).
c) Společná péče – Při společné péči není dítě svěřeno pouze jednomu rodiči a jeho styk s rodiči není konkrétně upraven. Tento typ péče je možný pouze se souhlasem obou rodičů, a pokud se nedohodnou, není určeno výživné. Společná péče vyžaduje silnou schopnost komunikace a spolupráce mezi rodiči při zajišťování každodenní péče o dítě. Někteří soudci tuto formu péče podmiňují tím, že rodiče musí žít v blízkosti, aby bylo možné snadno koordinovat péči (Barvíková et al., 2022).

V posledních 20 letech v České republice klesá podíl případů, kdy je dítě svěřeno do péče matky, ve prospěch střídavé a společné péče, přičemž tento trend je výraznější od roku 2013. S rostoucím věkem dítěte se podíl péče matky mírně snižuje ve prospěch péče otce, přičemž péče matky stále zůstává převládající. Společná péče je vzácná, nezávisle na věku dítěte. Střídavá péče se podle soudních statistik týká přibližně jednoho z deseti dětí po rozchodu rodičů (Barvíková et al., 2022).

2.6 Shrnutí

Druhá kapitola se zaměřuje na téma rozvodu jako významného a společensky i individuálně náročného procesu, který ovlivňuje nejen samotné manžele, ale i jejich děti a širší okolí. Rozvod je v současnosti běžně vnímán jako řešení dlouhodobých manželských problémů, přičemž se v průběhu času změnil nejen jeho právní rámec, ale i společenský pohled na něj. Zatímco v minulosti byl rozvod tabuizován, dnes je součástí normy v mnoha vyspělých zemích, včetně České republiky. V českém právním systému je rozvod umožněn, pokud je manželství trvale a nenapravitelně rozvráceno.

V posledních letech se počet rozvodů v ČR stabilizoval, přičemž pokles je přičítán nižšímu počtu uzavřených manželství a změnám v délce trvání manželství. Klesající trend je také ovlivněn sociálními faktory a změnami v rodinných normách. I přesto zůstává rozvod stále častým a stresujícím procesem, jehož důsledky se mohou odrážet na psychickém zdraví všech zúčastněných, zejména dětí, které bývají nejvíce zasaženy.

Kapitola se věnuje příčinám rozvodu, mezi které patří nevěra, problémy v komunikaci, rozdílné názory a postoje mezi partnery. Rozvod může být sporný nebo dohodnutý, přičemž sporný rozvod bývá komplikovanější a emocionálně náročnější. V případě dětí se klade důraz na to, aby byl proces rozvodu co nejméně traumatizující a co nejvíce zohledňoval jejich potřeby.

V oblasti péče o děti po rozvodu se stále častěji využívají alternativní formy péče, jako je střídavá nebo společná péče, ačkoli v ČR je převažující péče matky. Důraz je kladen na to, aby spolu rodiče komunikovali a spolupracovali, což je klíčové pro zajištění zdravého a vyváženého vývoje dítěte i po rozchodu.

3 DŮSLEDKY ROZVODU

Rozvod znamená ztrátu jedné životní role a má dopad nejen na vztah k bývalému partnerovi, ale i k dalším lidem – dětem, příbuzným, společným přátelům, sousedům a dalším. Jeho následky často překonávají původní očekávání. Čím déle manželství trvalo, tím silnější jsou vazby, které jeho rozpad komplikují. Během konfliktů a rozpadu se oba manželé soustředí na své vlastní problémy, což zkresluje jejich pohled na vztah a vede k tomu, že negativní aspekty manželství převládají nad těmi pozitivními. To způsobuje, že manželství v jejich očích vypadá horší, než skutečně bylo a po čase může přijít uvědomění, že s rozvodem přišli o něco hodnotného. Postoje obou partnerů se mohou lišit podle toho, kdo rozvod inicioval a kdo byl opuštěn, tedy kdo se cítí být obětí (Vágnerová, 2000).

Rozvod znamená ztrátu negativního faktoru (stresu), ale i pozitivních aspektů manželství, které přispívají k celkové pohodě. Pro mnoho lidí manželství nabízí emocionální podporu, společnost, pravidelného sexuálního partnera a finanční stabilitu. Manželé se také často vzájemně podporují v přijetí zdravějších životních návyků a v omezování škodlivého chování, jako je nadměrné pití nebo kouření (Amato, 2012).

Amato (2012) vysvětluje negativní vliv rozvodu na většinu lidí. Podle něj není rozvod jen jednorázová událost, ale dlouhodobý proces, který přináší různé stresové situace. Patří sem pokles životní úrovně kvůli rozdělení domácnosti a ztrátě ekonomických výhod. Rozvedení lidé často mění bydliště, což může být stresující. Rodiče s primární péčí o děti (obvykle matky) čelí stresu osamoceného rodičovství, zatímco rodiče, kteří nežijí s dětmi (obvykle otcové), trpí ztrátou každodenního kontaktu. Manželské páry často tráví čas s jinými manželskými páry, takže nově rozvedení lidé se často cítí osaměle a odcizeně vůči bývalým přátelům. Konflikt mezi bývalými partnery ohledně péče o děti a jejich návštěv může přetrvávat i dlouho po rozvodu. Tyto stresující faktory spojené s rozvodem mohou mít dlouhodobý negativní dopad na fyzické a psychické zdraví jednotlivců.

3.1 Dopady rozvodu rodičů na děti

V procesu rodinného rozvratu a rozvodu jen výjimečně jeden z manželů nenese emocionální nebo jinou újmu. Kromě dospělých je toto období náročné i pro děti, které tento rozpad rodičovského vztahu prožívají. Výzkumy ukazují, že neexistuje věk, ve kterém by dítě rozvod neovlivnil, i když reakce dítěte se liší podle věku a pohlaví. Dítě je vystaveno

emocionální zátěži způsobené rodinnými problémy, jejíž důsledky často zůstanou nepovšimnuty nejen rodiči, ale i okolím. Tyto důsledky se mohou projevit až později, například v pubertě nebo rané dospělosti, kdy se začnou projevovat ve vzorcích chování dítěte (Matějček, 2002). Podle Matouška (2015) patří mezi běžné reakce dětí na rozchod rodičů smutek, pocity viny, problémy se spánkem, koncentrací, agresivní chování, neposlušnost, psychosomatické potíže a zhoršení školního prospěchu a chování. U starších dětí se mohou objevit různé formy úniku, jako je záškoláctví, konzumace alkoholu a drog, útěky z domova, sebepoškozování nebo delikventní chování.

Dítě se kvůli rozvodu vzdává společného života s oběma rodiči a ztrácí představu o ideální rodinné jednotce „táta + máma“. Mnohokrát začne pochybovat o svém původu a dojde k narušení dosavadní stability a jistoty, ve které dítě vyrůstalo. Některé děti se postupně dokážou vyrovnat s nostalgií po rodičovském páru, jiné ji promění v odmítání reality, a některé popírají samotný rozvod. Právě popírání může dítě uvěznit ve vlastních představách o návratu rodičů do společného partnerského vztahu, díky kterým často klesá soustředěnost, přichází nezájem o běžné aktivity, ztráta přátel a neschopnost těšit se z běžných věcí. Některé děti se mohou stydět před svými vrstevníky a o rozvodu rodičů se svými kamarády vůbec nemluví a tento fakt skrývají. Nejčastěji se to týká dětí mezi pátým a třináctým rokem (Prášilová, 2015).

Novák a Průchová (2007) popsali dopady rozvodu rodičů na děti podle jejich věku:

a) Děti od prenatálního období do dvou let: Pokud rozvod přichází v době těhotenství matky, hrozí riziko předčasného porodu, nízká porodní váha, problémy s příjmem potravy a spánkem. Může přijít i vývojové zpoždění. Kojenci sice ještě rozvod nechápou, ale velmi citlivě reagují na emoční stav rodičů a tento stav zrcadlí. Rozvod představuje zásadní změnu, která pro děti v raném věku není prospěšná, protože potřebují stabilitu a známé rituály.

b) Děti ve věku tři až pět let: V tomto věku dítě stále nepochopí důvody rozvodu, avšak začíná se objevovat strach z opuštění rodičem. Pokud některý z rodičů zmizí nebo je přítomen pouze příležitostně, mohou se u dítěte vyvinout úzkostné pocity, které mohou připomínat pocity viny. Objevují se také potíže s usínáním nebo noční můry.

c) Děti kolem šesti let: Nástup do školy v kombinaci s rodinnými změnami zvyšuje stres a podporuje nesoustředěnost a labilitu nálad. Může přijít nepřiměřená agresivita, prohlubování pocitů viny a vyšší náchylnost k úrazům.

d) Děti ve věku sedm až deset let: Výrazně se v zde projevují pocity ztráty, zejména ve srovnání s ostatními dětmi, které mají oba rodiče. Tato ztráta může u dítěte vyvolat jak smutek, tak

i agresivitu. Dítě se může pokoušet trestat své blízké tím, že je odmítá nebo provokuje. Často testuje hranice. Objevují se psychosomatické problémy, které odrážejí jejich vnitřní stres a nejistotu.

e) Děti ve věku jedenáct až třináct let: Takto staré děti již rozumí, co rozvod znamená a začínají si být vědomy své role na „rozvodovém trhu“. Mohou se pokusit manipulovat s rodiči, nebo převzít zodpovědnost za jednoho z rodičů. Jejich nezralost pro takové to jednání však podporuje černobílé vidění situace, extrémní názory a chování nebo projevy otevřené nebo skryté agrese.

f) Děti ve věku čtrnáct až šestnáct let: Děti v tomto období zažívají pubertální náladovost a labilitu, která se, v důsledku rozchodu rodičů, může ještě více zhoršit. Rozvod často odhalí rodiče v neideální podobě, což dítěti umožňuje přístup k informacím, které by nemělo znát. Tyto informace mohou být často jednostranné a zkreslené. Tato situace může vést k pocitům úzkosti, deprese, nejistoty, zklamání, a v některých případech i k delikventnímu chování, zneužívání drog, sexuální promiskuity či strachu z budoucnosti.

g) Děti ve věku sedmnáct až devatenáct let: Mladí lidé ve věku sedmnácti až devatenácti let zpravidla nemají zájem řešit problémy svých rodičů. Očekávají, že rodiče jim budou nápomocní – ať už formou naslouchání, rady, podpory, nebo finanční pomoci, pokud ji potřebují. Obtížně přijímají, že pomoc potřebují naopak rodiče. To může vést ke zvýšeným odchodům z domova a předčasným sňatkům.

h) Děti dospělé: Rozvod rodičů i v této fázi života často vyvolává pocity ztráty a úzkosti. Omezený nebo přerušený kontakt s jedním z rodičů, případně s oběma, může mít nepříznivý dopad na vztahy a situaci další generace

3.1.1 Válka o děti

Rozvod sebou často přináší i spory o děti, které jsou provázeny konflikty mezi rodiči, kteří neustále přicházejí s novými způsoby, jak si vzájemně uškodit. *„Snaha poškodit, zdiskreditovat a znemožnit druhého rodiče je jedním z faktorů, který pro dítě znamená pocit zmatenosti, nedůvěry, včetně ztráty jistoty a bezpečí“* (Smrž, 2015). V takových konfliktech je dítě nuceno volit mezi dvěma blízkými osobami, které miluje. Rodič, ke kterému vzhlíží, mu často dává najevo nesouhlas s jeho emocemi a tlačí ho k tomu, aby své pocity skrývalo nebo dokonce lhalo v jeho prospěch (Smrž, 2015). Když je dítě jedním nebo oběma rodiči nuceno přiklonit se na jejich stranu, je na něj vyvíjen tlak, aby přehlíželo nebo odmítalo osobu, kterou dříve uznávalo,

případně aby jednalo způsobem, o kterém ví, že bude druhým rodičem vnímán jako nepřátelský projev. Tento nátlak narušuje vztah dítěte k důležité dospělé osobě a podkopává jeho vlastní sebehodnocení. Pro dítě je poté mnohem více přirozené předpokládat další zklamání a preventivně se před ním chránit nedůvěrou v ostatní (Matoušek et al., 2016).

V rozvodové situaci mohou být děti vtahovány do nevhodných rolí, které je dokážou negativně ovlivnit. Je to například role prostředníka mezi rodiči, důvěrníka jednoho či obou z nich nebo role hendikepovaného, jehož hendikep má přimět rodiče k návratu nebo zdůraznit utrpení zůstávajícího rodiče. Dítě může být také postaveno do role spolubojovníka, tvořícího koalici s jedním rodičem proti druhému, nebo zpravodaje, který má podávat informace o novém partnerovi druhého rodiče. Často se stává, že jedno dítě je dospělými vnímáno a využíváno ve více z těchto rolí současně (Matoušek et al., 2016).

Děti rozvodové situaci zpravidla nerozumějí a jen obtížně se v ní orientují. Proto to nejlepší, co mohou rodiče pro svoje děti udělat, je zajistit jim pravidelný a častý kontakt s oběma rodiči, aby si mohlo udržet pevné a vřelé vztahy s oběma stranami. To však vyžaduje vzájemnou ochotu a spolupráci rodičů (Černá, 2001).

3.2 Neúplná rodina

Mezi důsledky rozvodu patří i vznik neúplné rodiny. Ta se skládá z jednoho rodiče a jeho nezletilého dítěte (dětí). Podle průzkumu Samoživitelé (2019) vznikají neúplné rodiny v 43 % případů v důsledku rozvodu a v 38 % v důsledku rozchodu a jedná se tak o druhý nejčastější způsob vzniku neúplné rodiny. Data Ministerstva spravedlnosti dále ukazují, že v době šetření byly děti z dotazovaných rodin nejčastěji svěřeny do péče matky, zatímco jen zhruba jedno z deseti dětí žilo větší část času u otce. Období po rozvodu přináší pro rodiče mnoho změn a výzev, a to nejen po emocionální stránce, ale také finanční a výchovné. Podle výzkumu pouze každé desáté dítě pobývá přibližně stejnou dobu u obou rodičů, většina nezaopatřených dětí žije převážně s rodičem samoživitelem (Paloncyová, et al., 2019).

Podle studie ELSPAC jsou rodiny s jedním rodičem spojeny s častějším výskytem psychosociálních problémů u dětí. Děti vyrůstající v těchto rodinách vykazovaly větší výskyt problémů ve srovnání s dětmi z nukleárních rodin. V rodinách, kde jeden rodič vychovává dítě bez podpory druhého, často děti čelí vyššímu riziku rozvoje problémů v oblastech jako jsou emoce, chování nebo vztahy s vrstevníky (Kuruczova et al., 2020).

Při svěření dítěte do péče jednomu z rodičů je po rozvodovém řízení soudem, případně dohodou, vymezený styk dětí s druhým rodičem. V některých případech však dochází k omezování nebo znemožnění tohoto styku. Mezi důvody patří snaha mít dítě pouze pro sebe, vymazat druhého rodiče ze života dětí, potrestat bývalého partnera a vyhnout se vzpomínkám na nevydařené manželství. Tyto činy vedou k oslabení nebo úplné ztrátě vztahu mezi dítětem a druhým rodičem – ve větší míře se jedná o otce dětí. Nejen u dětí, ale i u otců může dojít k psychickým problémům spojených se ztrátou dítěte a otcovské role (Černá, 2001).

3.3 Rekonstituovaná rodina

Některé rodiny se po rozvodu mění v neúplné, zatímco jiné se vyvíjejí v nové tzv. rekonstituované. Rodina je obecně složitým systémem a ta rekonstituovaná může být mnohdy ještě komplikovanější, a to díky novým vztahům, které se mezi členy vytváří. Pojem rekonstituovaná rodina (složená, pachworková, rodina se třetím rodičem) označuje domácnost, ve které je alespoň jeden z partnerů nevlastním rodičem minimálně jednoho dítěte. Příčinou těchto rodin je nejčastěji rozvod nebo rozchod rodičů, kteří poté zakládají rodiny s novými partnery (Barvíková a Paloncyová, 2019). Vznik takovéto nové rodiny může být pro dítě stresující. Pokud ale rodina dokáže nabídnout lepší podmínky a prostředí než konfliktní soužití biologických rodičů, dítě může získat cenné dovednosti do života – zvládání zásadních změn i ztrát, schopnost přizpůsobit se (Polancyová, et al., 2019).

Pro správné fungování nově vzniklých vztahů v rekonstituované rodině je nezbytné, aby se na jejich budování aktivně podíleli jak nový rodič, tak i dítě. Nevlastní rodiče přistupují k novému vztahu s dítětem různě. Někteří o něj příliš neusilují, jiní se snaží vztah vytvořit zejména před společným sestěhováním, a další jej budují postupně a dlouhodobě. Většinou však větší snaha o navázání vztahu přichází od nevlastního rodiče než dítěte. Dítě často usiluje o zachování loajality k původní rodině a nového rodiče může vnímat jako cizí osobu nebo nepřítele (Paloncyová, et al., 2019).

Rekonstituované rodiny tvoří velmi rozvětvené vztahy. Mezi nejkomplikovanější patří situace, ve které mají oba partneři děti z předchozích vtahů, přičemž některé žijí s nimi, některé ne a zároveň mají další společné potomky. Děti, které žijí u druhého biologického rodiče, často čelí větším problémům při navazování vztahů v nové rodině než ty, které v rekonstituované rodině tráví většinu času. Navíc se stává, že nevycházejí ani s biologickým rodičem, se kterým sdílejí domácnost (Paloncyová, et al., 2019).

Při utváření nové rodiny děti často cítí spoustu emocí, jako je smutek, strach, zmatek nebo hněv. Čelí nejasnostem v otázkách rodinných rolí, autorit a vzájemných hranic kvůli konfliktním situacím mezi biologickými rodiči. Děti jsou nuceny rychle pochopit, jaké informace mohou sdílet uvnitř své biologické rodiny a jaké s nevlastními členy domácnosti. V rekonstituovaných rodinách může docházet ke konfliktním situacím s nevlastním rodičem, se kterým dítě nemá vybudované silné vazby. Tyto konflikty negativně ovlivňují celý rodinný systém a prohlubují pocit nesounáležitosti dítěte s rodinou jako celkem (Hozová, 2021).

3.4 Syndrom zavrženého rodiče

„Každý má dnes možnost odejít z nefunkčního vztahu. Rozchod ale přináší mnoho výzev a negativních jevů. Jednoho z nich si všiml americký psychiatr Richard A. Gardner na počátku 80. let 20. století a nazval jej syndrom zavrženého rodiče“ (Kubcová, 2021, s. 26).

Mezi negativní důsledky rozvodu patří syndrom zavrženého rodiče. Vzniká jako následek systematického ovlivňování jednoho rodiče proti druhému. Pomocí manipulace rodiče si dítě vytváří negativní postoj a odpor. Postupem času si samo vytváří scénáře, na základě kterých dochází k odmítání a odsuzování jednoho z rodičů. Tato nenávist často zahrnuje i širší rodinu odmítaného rodiče, například prarodiče. Termín zavrženého rodiče se nevztahuje na ty případy, kdy rodič nebo prarodiče svým vlastním chováním, například zanedbáváním nebo týráním dítěte, oprávněně vyvolali jeho odpor či kritiku. Rodič, který se k dítěti choval hrubě a dítě vůči němu cítí oprávněné negativní emoce, není považován za zavrženého rodiče (Procházková, 2011). *„Gardner definoval syndrom zavrženého rodiče jako poruchu, která se projevuje tím, že dítě soustavně a neodůvodněně uráží jednoho z rodičů“* (Kubcová, 2021, s. 26).

Mezi projevy syndromu zavrženého rodiče patři idealizování a přimknutí k jednomu rodiči, a naopak úplným odmítnutím toho druhého. Dítě často ignoruje společné pozitivní zážitky s odmítaným rodičem a vnímá ho pouze jako špatného a nebezpečného. Jeho negativní vlastnosti bývají výrazně zveličovány. Toto odmítaní však dítě nedokáže logicky odůvodnit a jedná se jen o mechanicky naučené fráze a postoje (Černá, 2001).

Podle Gardnera se syndrom zavrženého rodiče vyskytuje v různé míře až v 80–90 % případů sporů o svěření dětí do péče. Rodiče k popuzování dětí nejčastěji vedou pocity viny, touha po pomstě, strach ze ztráty dítěte nebo snaha mít dítě pod kontrolou. Preferovaný rodič bývá obvykle méně psychicky stabilní než odmítavý rodič (Pavlát a Janotová, 2006).

Mezi problémy syndromu zavrženého rodiče patří nezdravé vzorce chování, které si dítě přebírá do své budoucnosti. Nebude schopno efektivně řešit konflikty, může reagovat nepřiměřenou nenávistí a agresí bez pocitu viny. Tyto vzorce se následně odrážejí v jeho vztazích – ve škole, v práci, s partnery, přáteli. Dítěti často chybí schopnost zdravé sebereflexe a nápravy vlastního chování. Mimo jiné může dítě v budoucnu ztrácet sebedůvěru a cítit pocity studu. Ty bývají spojeny se zlomovým okamžikem uvědomění si, že zavržení jednoho z rodičů bylo důsledkem manipulace, a že tímto rozhodnutím někomu ublížilo nebo někoho úplně ztratilo (Kubcová, 2021).

3.5 Shrnutí

Rozvod představuje zásadní životní změnu, která ovlivňuje nejen partnery, ale i jejich okolí a zejména pak děti. Pro dospělé znamená konec jedné životní role a ztrátu emocionální, výchovné a finanční podpory. Následky rozvodu často překračují původní očekávání. Děti čelí psychosociálním změnám, které prožívají podle svého věku, ve kterém rozvod probíhá. Rozpad rodiny narušuje jejich pocit stability a bezpečí, což bývá dále umocněno konflikty mezi rodiči, které často celý proces provázejí. Tyto spory jsou mnohdy plné manipulace a mohou zásadně ovlivnit následné vztahy dítěte s oběma rodiči a tím i jeho budoucí život. Aby byly tyto negativní dopady rozvodu co nejmenší, je zapotřebí klíčová spolupráce rodičů a udržení co nejstabilnějších vazeb dětí na oba rodiče.

4 Dopady rozvodu rodičů na mladé dospělé

Jak již bylo zmíněno v předchozích kapitolách, rozvod dokáže zásadně ovlivnit téměř všechny oblasti dosavadního života rodiny. Tento proces může proběhnout dohodou v klidné atmosféře, ale také může vést k velmi nepříjemným a náročným situacím, které jsou plné tlaku a konfliktů. Výsledek rozvodu záleží na rozvádějících se rodičích, zda zvolí válku nebo se pokusí o příměří. V obou případech řešení rozvodu, ať už klidným nebo konfliktním způsobem, dojde k určitému dopadu na děti. Během rozvodového procesu, se často zapomíná na pocity dětí, které procesem procházejí také. Rodiče se někdy soustředí více na vlastní zranění a problémy než na pocity jejich potomků a neuvědomují si, že dítě má s každým z rodičů jiný vztah. Vnímají rozvod, jako ztrátu partnera, se kterým už nechtěli tvořit rodinu, ale pro dítě to znamená, že rodina již není a nikdy nebude kompletní. Pokud se tyto problémy neošetří, objeví se různé obtíže, které dítě mohou ovlivňovat i během jeho dospělého života (Muñoz, 2023).

4.1 Mladá dospělost

Mladá dospělost zahrnuje věkovou skupinu lidí zhruba od 20 do 30 let. (Věková hranice s mírnými odchylkami dle různých autorů). Je to období, během kterého mladý jedinec přebírá odpovědnost a osvojuje si nové role v profesním, partnerském, popřípadě rodičovském životě. Toto období je charakterizováno vrcholem vitality, fyzické síly a spoustou energií do života (Růžičková, 2021).

Mladý člověk získává pocit vnitřní jistoty, emocionální stability a nezávislosti. Je otevřený novým výzvám, které vnímá jako životní zkušenosti a seberealizaci. V první dekádě dospělosti končí období sociálně přijatelného experimentování a přípravy v profesní sféře. Mladý člověk si vybere konkrétní profesní roli, která získává stabilní a někdy i trvalý charakter. V této fázi se formuje základ profesní kariéry. *„V tomto období dochází k převzetí role dospělého a upevnění jeho identity. Profesní příprava bývá ukončena a jedním z hlavních sociálních mezníků je nástup do zaměstnání. Dochází obvykle k vybudování nezávislosti na rodičích ve všech oblastech. Většinou je navázán trvalý partnerský vztah s cílem založit manželství a rodinu, popř. s jejich realizací“* (Švingalová, 2002 s. 43).

Zásadní změny probíhají i v partnerství. Podle E. H. Eriksona je dosažení intimity jedním z klíčových úkolů mladé dospělosti. Zkušenost naplněného intimního vztahu vytváří základ, který v dospělosti ovlivňuje další mezilidské vztahy. Tento zážitek má vliv nejen na rozvoj osobnosti, ale přispívá i k její větší harmonii. Trvalé partnerské vztahy mohou přecházet v manželské

svazky. Kromě profesního uplatnění a partnerského vztahu jsou součástí identity mladého člověka i kvalitní mezilidské vztahy. Tyto vztahy vznikají na základě vlastní volby. Klesá důležitost vazeb k původní rodině, která pro identitu dospělého člověka není už tak důležitá (Vágnerová, 2000). Předpokladem přijatelného rozvoje jsou adekvátní zkušenosti. Je známo, že jedinci vyrůstající v nestandartním prostředí, například s emocionální deprivací, mají vyšší předpoklady, že se v určitých oblastech, profesních, partnerských, rodičovských, neprosadí. Role a vzory, které člověk poznal a které pro něj byly významné, ho ovlivňují i po dvacátém roce jeho života (Vágnerová, 2000).

4.2 Životní dráha mladého dospělého z rozvedené rodiny

Rozvod rodičů je proces, který má různě složité a dlouhodobé účinky. U dětí bývají rozvodové prožitky a důsledky výrazně ovlivněny tím, jakým způsobem se rodiče s koncem manželství vyrovnávají a jaké změny v rodinné dynamice a vztazích mezi rodiči a dětmi rozvod přinese. Vztah mezi rodičem a dítětem je jeden z klíčových faktorů, který zásadně ovlivňuje dopady rozvodu rodičů. Dynamika vztahu mezi rodičem a dítětem, která se vyvíjela během rozvodu má v některých případech vliv na schopnost dítěte oddělit se od rodiny a vyvinout si vlastní soudržný pocit sebe sama. Dětem se častokrát zvyšuje odpovědnost za rodiče a oddělení od rodiny v jejich dospělosti častokrát může hrát klíčovou roli v jejich pocitu sebe sama a v jejich zkušenostech a fungování v intimních a rodinných vztazích (Pretorius, 2001).

„V rané dospělosti děti rozvedených rodičů, i když již často nežijí se svými rodiči, cítí lítost a starost o své rodiče, především o svou matku. Mohou se cítit přetíženi, když cítí povinnost poskytovat oporu a pomoc svým rozvedeným rodičům“ (Pavlát, 2011).

Amato, Caspi nebo Cummings uvedli, že jedinci, kteří pocházejí z disharmonických nebo rozvedených rodin často trpí emoční nejistotou a mohou vykazovat problematické rysy osobnosti (in Pavlát, 2011). Děti po rozvodu mohou přestat vnímat rodiče jako hlavní vzory, ale i přesto si některé rodičovské rysy povah přisvojují a integrují do své vlastní identity. Tyto identifikace mohou být pozitivní, ale také negativní. Dětská identita tyto rysy příjme jako součást vlastního já, nebo naopak zcela odmítne. Tyto odmítnuté rysy bývají potlačeny nebo zcela vytlačeny z vědomí a jedinec tak získává schopnosti tyto aspekty svého já, převzaté od rodičů, ignorovat nebo je popírat (Pretorius, 2001).

Přesto že pocházet z rozvedené rodiny sebou může přinášet mnohá rizika, většina těchto jedinců projevuje odolnost a nemá žádné zjevné psychologické potíže. Mnohem častěji však mohou zažívat bolestivé pocity nebo situace.

Například obavy z událostí, jako jsou rodinné oslavy, promoce nebo svatba, kde by měli být přítomni oba rodiče (D'Onofrio & Emery, 2019).

To, jaké vztahy mají děti s rodiči po rozvodu může mít dopady i na jejich budoucí partnerský a rodinný život. Dítě si potíže mezi rodiči může zapamatovat a později přenášet do svých vlastních situací. Přicházejí pak obavy a otázky, zda je bezpečné být s někým v partnerském vztahu a zda umí zvládnout možné konflikty (Muñoz, 2023).

4.3 Partnerské vztahy mladého dospělého z rozvedené rodiny

Jako potomci svých rodičů máme ve vlastních vztazích tendenci nevědomky opakovat model naší primární rodiny. Podle několika autorů je spokojenost v partnerském vztahu ovlivněna nespokojeností v manželství rodičů, šťastným dětstvím a vztahy s rodiči (Kratochvíl, 2014). Podle výzkumu americké Baylor University (2020) zaměřeným na partnerské vztahy dětí z rozvedených rodin, mají tito jedinci v dospělosti nižší hladinu oxytocinu než ti, kteří pochází z úplných rodin. Oxytocinu se také přezdívá hormon lásky a je považován za důležitý pro sociální chování a emocionální vazby. Studie tak naznačuje, že hladiny oxytocinu jsou negativně ovlivněny rozvodem rodičů a mohou souviset s dalšími účinky jako jsou poruchy nálady nebo zneužívání návykových látek. Tito dospělí, kteří jako děti prošli rozvodem rodičů, často projevují větší nejistotu ve vztazích a bývá snížena jejich důvěra v manželství. Zároveň je pravděpodobné, že jejich partnerské vztahy budou mnohem více nestabilní (Kratochvílová, 2020).

Podle autorek Wallersteinové et al. (2004) však není správné předpokládat, že tito jedinci mají vyšší pravděpodobnost rozvodu. Naopak se budou snažit využít všech dostupných prostředků, aby je rozvod nepotkal a nepoznamenal jejich vlastní děti.

Pavlát (2011) naopak uvádí, že jedinci, kteří vyrůstali v rozvedené rodině, prokazují nižší úroveň spokojenosti v manželství. Objevuje se u nich větší tendence žárlivosti, obtížné zvládání hněvu a nedostatek komunikace o problémech. Častěji se stávají nesezdanými nebo osamělými rodiči. Dále potvrzuje, že tito lidé z rozvedených rodin mají větší problémy s budováním důvěry, kontrolou emocí a s efektivní komunikací. Čelí tak často celoživotním problémům při vytváření stabilních partnerských vztahů.

Jedinec může na nedostatečnou důvěru a nejistotu z minulosti reagovat tak, že se stane nadměrně pečující ve svém aktuálním vztahu. Více očekává ztrátu podobnou té, kterou zažil při rozvodu rodičů a může tak vzniknout větší emocionální závislost. Tento přístup však ve skutečnosti může vést k opakování ztráty, před kterou se snažil uniknout (D'Onofrio & Emery, 2019).

Děti z rozvedených rodin mají v dospělosti ve srovnání s dětmi z úplných rodin pozitivnější postoje vůči rozvodu a méně příznivé názory k manželství. Obzvláště ti z nich, kteří zažili opětovné sňatky svých rodičů, mohou mít pocit, že manželství je nestabilní a nejisté. Lidé vyrůstající v rozvedených rodinách mají mnohem nižší víru v trvalost a stabilitu manželského svazku a jsou méně ochotni se k němu celoživotně zavázat. Jedním z důvodu jsou obavy, že by jejich budoucí manželství postrádalo lásku, důvěru, komunikaci nebo že by bylo postiženo nevěrou, konflikty a zneužíváním (Fagan & Churchill, 2012).

Fagan a Churchill (2012) dále zmiňují i rozdíly v sexualitě mezi jedinci z rozvedených rodin a těch z rodin úplných. U mužů, kteří vyrůstali bez otce, uvádějí nižší identifikaci s mužskou sexualitou a častějšími projevy ženské sexuální identifikace. Ženy z rozvedených rodin mohou mít potíže s rozhodováním o manželství a mohou častěji cítit úzkost z těchto rozhodnutí. U žen je také typičtější nadměrná podřízenost nebo naopak dominantní chování. U mužů je to pak záchranářské chování nebo větší uzavřenost.

Lidé z rozvedených rodin častěji věří, že manželství není předpokladem k založení rodiny a mají tak častěji děti mimo manželský svazek. Někteří tito jedinci mají za svůj život větší počet partnerů a více neúspěšných vztahů, což může zvyšovat riziko emocionálních problémů.

4.4 Shrnutí

Následky rozvodu mohou děti pociťovat až do svojí dospělosti. Mladá dospělost je charakteristická především získáváním nezávislosti, budováním partnerských vztahů a formováním vlastní identity. U dětí z rozvedených rodin může dojít ke zvyšování odpovědnosti za své rodiče. To komplikuje jejich přechod do nezavilosti a později v životě mohou přicházet potíže s oddělením od původní rodiny a vytvořením vlastní identity.

Zkušenosti z dětství mohou ovlivňovat i jejich postoje k manželství a rodinnému životu. Někteří jedinci z rozvedených rodin mají větší snahu o stabilitu vztahů, protože nechtějí opakovat chyby svých rodičů. Jiní však mohou mít větší tendenci k žárlivosti, obtížnému zvládání emocí a efektivnímu řešení konfliktů. Ačkoliv rozvod rodičů může přinášet řadu výzev, většina mladých dospělých z rozvedených rodin projevuje vysokou míru odolnosti. Rozvod rodičů tak může přinášet spoustu negativních, ale i pozitivních následků, se kterými se jedinci potýkají ve svém dospělém životě.

II. EMPIRICKÁ ČÁST

5 Výzkumné šetření

Empirická část bakalářské práce představuje výzkum, jehož cílem je porozumět tomu, jakým způsobem byl ovlivněn život mladých dospělých, kteří si ve svém dětství prošli rozvodem rodičů. Výzkum se zaměřuje nejen na jejich současné prožívání důsledků rozvodu, ale také na to, jak situaci vnímali v dětství a jaké změny rozvod přinesl do jejich života.

Pro lepší přehlednost je výzkum rozdělen na dvě částí. První část se věnuje tomu, jak mladí dospělí rozvod rodičů vnímali v dětství, jak prožívali jeho průběh a jaké změny s sebou přinesl. Druhá část se soustředí na jejich aktuální život a reflexi toho, jakým způsobem je minulá zkušenost ovlivnila. V obou částech je kladen důraz na subjektivní prožívání a vzpomínky respondentů.

Empirická část dále popisuje výzkumný problém, cíle výzkumu, použité metody, charakteristiku výzkumného vzorku, podmínky realizace výzkumu, průběh sběru dat a následnou analýzu získaných údajů. Při výběru výzkumných metod byl upřednostněn kvalitativní způsob získání údajů nad kvantitativním.

5.1 Výzkumný cíl

Hlavním cílem této bakalářské práce je porozumět tomu, jak rozvod rodičů v dětství ovlivnil současný život mladých dospělých a zjistit, zda měl dopad na jejich partnerské a blízké vztahy, profesní a kariérní růst, vnímání vlastní identity a formování životních hodnot.

Dílčí cíle

1) Proniknout do subjektivního vnímání rozvodu mladých dospělých, když byli děti.
2) Zjistit, jaké respondenti měli pocity a postoje během rozvodového období a jak reagovali na změny v rodinném fungovaní a v rodinných vztazích po rozvodu.
3) Zjistit, jakým způsobem rozvod rodičů formoval jejich přístup k budování vlastního života, partnerských vztahů a rodiny.
4) Analyzovat, jak se po rozvodu proměnily jejich vztahy s rodiči a jaké formy těchto vztahů dnes přetrvávají.

Vzhledem k citlivosti a jedinečnosti tématu nejsou stanoveny žádné předpoklady. Výzkum se zabývá subjektivním vnímáním rozvodové situace, a proto je každý příběh individuální a jedinečný. Získané poznatky nelze zobecňovat, ale mohou přispět k hlubšímu porozumění této problematiky. Cílem je tedy nahlédnout do různých životních zkušeností respondentů a pokusit se objasnit, jak rozvod rodičů ovlivnil jejich životy.

5.2 Výzkumný design a výzkumné metody

Tato podkapitola se věnuje teoretickému vymezení kvalitativního výzkumu, techniky polostrukturovaného rozhovoru a metody zakotvené teorie.

Základem kvalitativního výzkumu je rozsáhlý sběr dat bez dopředu stanovených proměnných. Tato metoda se zaměřuje na zkoumání jevů a problémů v jejich přirozeném prostředí (Švaříček & Šeďová, 2014). Disman (2024, s. 289) ve své publikaci uvedl, že *„…posláním kvalitativního výzkumu je porozumění lidem v sociálních situacích.“*. Cílem je tak detailně prozkoumat široce definovaný jev a nasbírat o něm co nejvíce informací, které umožní dosáhnout hlubokého a komplexního porozumění daného problému (Švaříček & Šeďová, 2014).

Při definování pojmu kvalitativní přístup se v odborné literatuře setkáváme se značnou terminologickou rozmanitostí. Jednotlivé definice zdůrazňují odlišné charakteristické znaky jako zásadní odlišující aspekt (Švaříček & Šeďová, 2014). Hendl (2005, s.50) ve své publikaci uvedl výstižnou definici kvalitativního výzkumu metodologa Creswella: *„Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.“*

Jedním z klíčových aspektů kvalitativního přístupu je úzký vztah mezi badatelem a účastníkem výzkumu. Disman (2024, s. 301): *„V kvalitativním výzkumu mizí hranice mezi rolí výzkumníka a rolí zkoumané osoby, oba jsou rovnocennými partnery.“* Díky tomuto úzkému vztahu, je umožněna detailní analýza získaných dat (Švaříček & Šeďová, 2014).

K dosažení stanovených cílů výzkum využívá různé metody a techniky, které odhalí a popíšou, jak lidé vnímají, chápou, prožívají a utvářejí sociální realitu (Švaříček & Šeďová, 2014), V této práci byl jako hlavní technika sběru dat zvolen polostrukturovaný rozhovor.

Rozhovor může být vnímán jako jedna z nejčastěji používaných technik sběru dat v případě využití kvalitativní výzkumné strategie. Rozlišujeme tři základní typy rozhovoru. Nestrukturovaný rozhovor – zde probíhá sběr dat formou přirozené komunikace výzkumníka a respondenta. Polostrukturovaný rozhovor – v rámci tohoto rozhovoru mají výzkumníci předem připravené okruhy témat, na která se doptávají, aby zůstali v přímé vazbě na stanovené výzkumné otázky. Strukturovaný rozhovor – řadí se také mezi kvantitativní techniky. Tato technika se uplatňuje zejména v situacích, kdy z různých důvodů není možné či vhodné použít dotazník. Tazatel přečte předem připravený dotazník a zaznamená odpovědi, které respondenti vyberou (Hricová a kol., 2023).

Skutil (2011, s. 91) definoval polostrukturovaný rozhovor/interview takto: *„Je kompromisem mezi strukturovaným a nestrukturovaným interview a je pravděpodobně nejrozšířenější podobou interview. Tazatel se drží předem připravených otázek, avšak průběžně reaguje na podněty, které přicházejí ze strany respondenta. Nejedná se tedy pouze o sledování připraveného tématu.“* Výzkumník si před každým rozhovorem nejprve vytvoří strukturu klíčových oblastí odvozených z hlavní výzkumné otázky a ke každé oblasti několik možných otázek. Témata rozhovoru pocházejí z různých zdrojů, především z odborné literatury, pozorování a analýzy dokumentů. Výzkumník je ten, který vede rozhovor a vybírá otázky podle průběhu. V ideálním případě rozhovor také ukončuje (Švaříček & Šeďová, 2014).

Pro analýzu získaných dat byla v tomto výzkumu použita metoda zakotvené teorie. Výzkum využívající strategii zakotvené teorie se zaměřuje na návrh teorie vztahující se k fenoménům v určité situaci, na nichž je zaměřena pozornost výzkumníka. Tato teorie je zakotvena v datech, které byly získané v průběhu studie. Důraz je kladen především na jednání a vzájemné interakce sledovaných jedinců a na procesy probíhající v daném prostředí (Hendl, 2005). *„Cílem metody zakotvené teorie je vytvoření teorie bez předem připravených hypotéz“* (Hricová a kol. 2023, s. 418). Tato metoda se využívá zejména v situacích, kdy je předmětem zkoumání nový nebo dosud nedostatečně popsaný jev či perspektiva s omezeným teoretickým základem. Výsledkem je abstraktní teoretický model, který je následně nutné ověřit na dalších datech (Hricová a kol. 2023).

Jádrem analytické práce výzkumu je otevřené kódování. Kódování je proces, při kterém jsou data analyzována, interpretována a následně uspořádána do nové struktury. V rámci otevřeného kódování je text rozdělen na menší části, kterým jsou přiřazeny specifické názvy. Tyto nově označené úseky pak slouží jako základ pro další analýzu výzkumníkem (Švaříček & Šeďová, 2014).

5.3 Výzkumný soubor

Na úvod této podkapitoly je nutné zdůraznit, že na základě uvedeného výzkumného vzorku nelze získané závěry zobecnit ani aplikovat na širší okruh populace.

Rozhovory byly uskutečněny s mladými dospělými ve věku 22–25 let, kteří si v dětství prošli rozvodem rodičů. V rámci výzkumu byli dotazovaní vybíráni prostřednictvím účelového výběru, který závisí na posouzení výzkumníka. Ten rozhoduje, které jevy jsou relevantní k pozorování a které jsou v daném kontextu dostupné k analýze (Disman, 2024). Respondenti byli přátelé z blízkého okolí a z toho důvodu byly rozhovory vedeny v uvolněném a oběma stranám známém prostředí, kde panovala důvěra.

Charakteristika respondentů

Respondent 1 (R1) – 25letá žena, svobodná, žije v nájemním bytě s přítelem, v současnosti dokončuje magisterské studium a pracuje jako asistent pedagoga na základní škole. Má jednu o dva roky mladší sestru. Rozvodem rodičů si prošla ve svých 10 letech.

Respondent 2 (R2) – 22letý muž, svobodný a v současné době bez partnerského vztahu. Žije v rodinném domě s otcem a jeho přítelkyní. Pracuje jako technik na jaderné elektrárně. Má o 3 roky staršího bratra a o 4 roky starší nevlastní sestru. Rozvodem rodičů si prošel ve svých 7 letech.

Respondent 3 (R3) – 23letý muž, svobodný, v současnosti v dlouhodobém partnerském vztahu. Žije sám v bytě své matky a aktuálně studuje bakalářský obor. Má o 5 let starší sestru a dvě mladší nevlastní sestry. Rozvodem rodičů si prošel ve svých 3 letech.

Respondent 4 (R4) – 22letá žena, svobodná, v současnosti bez partnerského vztahu. Žije převážně s matkou, jejím přítelem a jeho synem, ale hodně času tráví ve svém nájemním bytě kvůli studiu. Aktuálně studuje magisterský obor. Má tři nevlastní sourozence – o 7 let staršího bratra, o 5 let starší sestru a stejně starého bratra. Rozvodem rodičů si prošla ve svých 12 letech.

Respondent 5 (R5) – 24letý muž, svobodný, žije v nájemním bytě se svojí přítelkyní. V současnosti pracuje v gastronomii a jako trenér fotbalového týmu. Má jednoho o pět let staršího bratra, o 4 roky staršího nevlastního bratra a o 5 let mladší nevlastní sestru. Rozvodem rodičů si prošel ve svých 7 letech.

Respondent 6 (R6) – 24letá žena, svobodná, žije v nájemním bytě se svým přítelem. V současnosti pracuje jako sociální pracovník. Má jednu o 2 roky mladší sestru a o 12 let mladší nevlastní sestru. Rozvodem rodičů si prošla ve svých 6 letech.

5.4 Etická hlediska a limity výzkumu

Na začátku každého rozhovoru byli respondenti informováni o tématu celého výzkumu. Účast byla anonymní a dobrovolná. V rámci zachování anonymity nebudou použita jména respondentů. Respondentům bylo zdůrazněno, že získaná data budou sloužit pouze pro tento výzkum a nebudou dále šířena. Respondenti byli v krátkosti seznámeni s průběhem rozhovoru a bylo jim sděleno, že se sami mohou rozhodnout, na jaké otázky chtějí odpovídat. Výpovědi respondentů byly s jejich souhlasem zaznamenávány na diktafon. S respondenty bylo dohodnuto, že součástí získaných dat bude jejich rok narození, informace o současném bydlení, studiu nebo o práci.

Výzkum se zaměřuje na osobní prožitky a vnímání respondentů, a proto jsou výsledky ovlivněny jejich subjektivními pocity, vzpomínkami a interpretacemi situací. Některé aspekty výzkumu vyžadují návrat k událostem z dávné minulosti, na které si respondenti již nemusí přesně vzpomínat.

Téma výzkumu zahrnuje citlivé oblasti, které mohly být pro respondenty emočně náročné, což mohlo ovlivnit ochotu respondentů sdílet některé detaily či reflektovat určité aspekty svého života. Mohlo také docházet k selektivní paměti nebo potlačení nepříjemných vzpomínek.

Dalším omezením je velikost výzkumného vzorku, který zahrnuje šest respondentů. To znamená, že výsledky nelze zobecnit na celou populaci mladých dospělých s touto zkušeností. Kromě toho mohla na odpovědi respondentů nevědomě působit přítomnost výzkumníka a způsob kladení otázek. Mezi limity výzkumu lze zahrnout také nižší počet sekundární výzkumné literatury na stejné nebo obdobné téma.

5.5 Průběh výzkumného šetření

Pro výzkum této bakalářské práce bylo osloveno šest mladých dospělých, které v dětství postihl rozvod jejich rodičů. Rozhovory byly realizovány po pečlivém prostudování odborné literatury a na základě stanovení výzkumného cíle a výzkumných otázek. Vzhledem k citlivosti tématu byly rozhovory prováděny osobně na místech, která byla pro respondenty komfortní, a cítili se zde příjemně. Délka rozhovorů se pohybovala mezi 60 a 90 minutami v závislosti na rozsahu sdílených vzpomínek a ochotě respondentů mluvit o svých zkušenostech. Každý rozhovor probíhal samostatně bez přítomnosti dalších osob. Každému rozhovoru předcházela úvodní neutrální konverzace na uvolnění atmosféry. Přepisy záznamu rozhovorů jsou součástí samostatné přílohy, která je na požádání k dispozici u autorky práce.

Výzkumné otázky byly vytvořeny na základě hlavního výzkumného cíle. Dílčí otázky byly v průběhu rozhovorů individuálně upravovány podle průběhu rozhovoru a potřeb každého respondenta. Byly použity otevřené otázky, které dávají respondentovi dostatek prostoru pro vyjádření jejich odpovědí. Díky formě rozhovoru nebylo dodržené pořadí stanovených otázek.

6 Analýza údajů otevřeným kódováním

Pro analýzu a interpretaci dat je nejprve nutné provést přepis rozhovorů. Až poté je možné přistoupit k procesu kódování. Výzkumník sestaví seznam kategorií, které jsou klíčové pro odpovědi na výzkumné otázky, a přiřadí jim jevy, které je definují (Vojtíšek, 2012).

Nejprve text, který podléhá analýze, rozdělíme na jednotlivé jednotky. Těmito jednotkami mohou být slova, sekvence, věty nebo odstavce. Každé jednotce přiřadíme specifický kód, tedy název nebo označení. Jakmile máme vytvořený seznam kódů, přistoupíme k jejich systematické kategorizaci, což znamená, že je seskupíme na základě jejich podobnosti nebo jiné vnitřní souvislosti (Švaříček & Šeďová, 2014). K analýze a kódování byla využita i umělá inteligence v podobě nástroje ChatGPT.

6.1 Analýza údajů z první části rozhovoru

V souladu s výše popsaným postupem byly v této části práce vytvořeny tyto kategorie:

1) Období před rozvodem a prvotní reakce na oznámení rozvodu

2) Proces rozvodu a jeho vnímání

3) Obtížné situace, které sebou přinesl rozvod

4) Poskytnutá podpora

5) Nový rytmus celé rodiny

6) Nové rodinné vztahy

7) Nejtěžší změny

KATEGORIE 1: OBDOBÍ PŘED ROZVODEM A PRVOTNÍ REAKCE NA OZNÁMENÍ ROZVODU

Otázka č. 1: Vnímali jste před rozvodem rodičů nějaké hádky nebo konflikty?

Tato otázka byla pro respondenty obtížná, protože si na tuto část svého života vzpomínali jen těžko. R2 a R3 vzhledem ke svému nízkému věku uvedli, že si tyto situace nepamatují nebo si neuvědomují, že by mezi rodiči probíhaly hádky nebo konflikty: *„…tím že jsem byl hodně malej, tak si tady ty věci vůbec nepamatuju.“* R1, R2 a R5 popsali, že si vzpomínají na častější hádky mezi rodiči ještě před oznámením rozvodu. *„…jako už nějak se to táhlo už, no nevím, jakože hádky a podobný věci, to už se táhlo od mých pěti let myslím, tak nějak“* Konflikty mezi

rodiči probíhaly za zavřenými dveřmi, ale byly i tak dětmi vnímány. *„Oni se hádali, když jsme byli potom už v posteli, že to šlo jako slyšet přes dveře.“* Nebo: *„Jako je pravda, že se jako před tím rozvodem hodně hádali. Že jsme byli jako v pokojích s bráchem a slyšeli jsme to.“* R1 uvedl, že už před rozvodem často trávili s rodiči čas odděleně: *„… že jsme jeli jako sami s mamkou na dovolenou, sami s taťkou a že už to bývalo takto rozdělené.“*

Z uvedených odpovědí vyplývá, že mnohá manželství procházela krizemi a konflikty a rozvod byl pravděpodobně řešením těchto manželských neshod.

Otázka č. 2: Vzpomínáte, jak jste reagovali na oznámení rozvodu rodičů? Vysvětlili Vám rodiče tuto situaci?

Mezi odpověďmi respondentů se neobjevila žádná situace, kdy by rodiče o rozvodu hovořili se svými dětmi společně. Většina respondentů – R1, R3, R5, R6 zmínila, že s nimi rodiče toto téma probírali, ale každý zvlášť. *„Nejdřív mamka a pak taťka, bylo to zvlášť, ale byly jsme se ségrou jako spolu.“* R1, R3, R5, R6 také poukazují na to, že každý z rodičů uvedl odlišný důvod rozvodu, nebo jej nevysvětlili vůbec a pouze oznámili rozvod jako hotovou věc, aniž by objasnili jeho příčiny. U R6 byl již při oznámení rozvodu patrný negativní postoj jednoho z rodičů vůči druhému: *„…mamka jako mluvila v negativním smyslu, protože mluvila o tom, že taťka si našel jinou babu a kvůli tomu odchází.“*

R1 a R5 uvedli, že se jim rodiče snažili dát najevo, že za rozvod nenesou žádnou vinu: *„…nám to jako by vysvětlovali, že to není ohledně, jako kvůli nám“* Pouze R2 a R4 popsali, že v jejich rodině se o rozvodu vůbec nemluvilo. R4 to vysvětloval svým tehdejším věkem a schopností situaci pochopit: *„Mimo to že jsem stála mezi nima, tak mi vlastně už nemuseli nic vysvětlovat. Byla jsem už v těhle věcech dostatečně rozumná.“*

Způsob oznámení rozvodu byl v rodinách respondentů různý, avšak nikdy neproběhl společně oběma rodiči. Někteří rodiče dětem oznámili rozvodovou situaci s ohledem na jejich pocity, jiní naopak poskytli neúplné nebo jednostranné informace, což mohlo ovlivnit vnímání celé situace nebo vztah k jednomu z rodičů. Ve dvou případech nebyl rozvod s dětmi komunikován vůbec, což mohlo být způsobeno různými faktory, například věkem dítěte nebo jeho schopností situaci pochopit.

Reakce respondentů na oznámení rozvodu rodičů se lišily. R2 a R4 uvedli, že si svou reakci příliš nepamatují, ale domnívají se, že situaci přijali tak, jak byla a nepociťovali při ní výrazný smutek: *„No já si myslím, že jsem z toho nějak smutnej jako nebyl.“* Pouze R3 uvedl, že si tuto situaci nepamatuje vůbec. Pocity zbývajících respondentů se poměrně lišily. R1 například zmínil, že se při oznámení rozvodu cítil trapně a měl tendenci se smát: *„Bylo to strašně*

trapný, když nám to oznamovali. Bylo to takový, jakože já už jsem to věděla a taťka nám to řekl znova. mně se chtělo strašně smát, protože jsem nevěděla, co mám dělat.“ Příčinou této reakce může být předchozí tušení o rozvodu a pocit nepohodlnosti při samotném oznámení. Smích se v těchto situacích objevuje jako obranný mechanismus, který pomáhá zvládnout těžké situace a napětí.

R6 popsal, že se cítil velmi zmatený, protože do té doby o rozvodu nikdy neslyšel a matka pro něho byla v této situaci velkým stresovým faktorem. *„Ne, nevěděla jsem, co to znamená. A byla jsem zmatená, že jo, protože taťka nám říkal, že od nás neodchází, že odchází od mamky, to nám pořád opakoval, že nás má furt stejně rád, ale že už nemá rád mamku. Mamka mi tvrdila, že taťka prostě odešel a že už ho vlastně nikdy neuvidíme a že má jinou babu a že prostě teďka budeme muset být sami. Takže já jsem z toho byla prostě strašně zmatená.“*

Jak ukazují odpovědi, reakce respondentů na oznámení rozvodu byly odlišné. Na tyto reakce mohou působit osobní zkušenosti, věk a schopnosti jednotlivců vyrovnat se s danou situací.

KATEGORIE 2: PROCES ROZVODU A JEHO VNÍMÁNÍ

Otázka č. 3: Jak jste v té době rozvod rodičů chápali? Věděli jste pravý důvod, proč k němu došlo?

Odpovědi na tuto otázku byly u všech dotazovaných poměrně stručné. Často se opakovaly podobné reakce, kdy respondenti cítili, že se něco děje, ale nebyli si jisti, co přesně. Důvody situace většinou příliš nezkoumali. R5 uvedl: *„Já jsem to vlastně jako vnímal jsem to, že se jako rozvedli, že to tak prostě jako je.“* Tento přístup se opakoval ve většině odpovědí, kde respondenti vnímali rozvod spíše jako fakt než jako situaci, kterou by měli plně pochopit. R3 popisuje svůj tehdejší pohled slovy: *„Jako v tý době člověk nechápe principy toho, proč se lidi milujou a pak se rozvedou a že to má nějaký důvody, ale já jsem prostě vyrůstal prostě v tom, že to tak je.“*

R1, R2, R3, R6 přiznali, že věděli, že se v rodině něco děje a že rodiče již nebudou spolu, ale důvody rozvodu nebo jeho širší následky většinou nechápali: *„No tak jako chápal jsem, že se děje něco špatnýho, ale jako že bych úplně věděl, že už nikdy neuvidím mámu, tak to jako ne.“* Pouze R4 uvedl, že celému procesu rozvodu rozuměl velmi dobře a byl si vědom jeho důvodu. Popsal, že právě on zjistil nevěru svého otce, která vedla k rozpadu manželství *„… takže jsem věděla o co tam jde a hlavně to, že on má nějakou milenku jsem zjistila já. Dokázala jsem ji dohledat a zjistit kolik ji je roků a všechno. A já už jsem byla ve věku, kdy jsem tomu rozuměla a dokázala jsem si to v hlavě uspořádat.“*

Nepochopení situace může být spojeno s předchozími odpověďmi, které se týkaly vysvětlení rozvodu rodiči. Většina respondentů uvedla, že vysvětlení od rodičů nebyla dostatečná, což vedlo k jejich nejasnostem ohledně důvodů rozvodu. Tento nedostatek informací mohl vést k tomu, že se respondenti nedokázali plně ztotožnit s tím, co se děje a nezajímali se o podrobnosti rozvodu, protože neměli všechny potřebné informace. Také se ukázalo, že věk respondentů hrál roli v tom, jak byli schopni situaci pochopit a zpracovat.

Otázka č. 4: Vzpomínáte, jak tenkrát celá rozvodová situace probíhala? Byly mezi rodiči nějaké konflikty?

Na průběh rozvodu dva dotazovaní R1 a R4 vypověděli, že byli překvapeni, jak dlouho celý rozvod trval. Původně očekávali, že proces bude mnohem rychlejší. R4 doplnil, že dlouhé trvání bylo způsobeno vyhrocenými vztahy mezi matkou a otcem, který celou situaci záměrně zdržoval. V tomto případě došlo k natolik intenzivním konfliktům a fyzickému násilí, že byl nutný zásah policie. Z tohoto důvodu má respondent na otce velmi negativní názor. Ve svém vyprávění například uvedl: *„Ale ten rozvod se táhl hodně dlouho, protože můj otec je hodně bezohlednej člověk. No... jako pak se soudy vlekly i jak šlo o majetek, vyplácení a podobně. On chtěl dokonce ze sady šesti hrnců, tři hrnce. To bylo jako vyloženě ubohost.“*

R2, R3, R5 a R6 také uvedli, že během rozvodu, a i po jeho ukončení, pokračovaly mezi rodiči hádky a konflikty. Bylo překvapivé, že kromě R3 všichni uvedli, že situace po rozvodu byla značně vyhrocená a součástí těchto hádek bylo mnohdy i fyzické násilí, výhružky a celková eskalace napětí. R2 a R6 sdělili: *„… ty hádky si pamatuju hodně. To vlastně bylo skoro na denním pořádku, že já nevím, že jsme třeba s bráchou brečeli, že tam na sebe vytahovali nože, že jako crazy celkem.“* Nebo *„… potom se tam začali prostě pošťuchovat a taťka na mamku ukázal prostředníka a mamka mu to prostě nějak vzala, takhle mu to jako ohla a zlomila, takže to si pamatuju úplně, že se hádali.“*

Podle výpovědí se R1, R4 a R6 často stávali přímými účastníky některých hádek: *„… takže byl hodně agresivní jak psychicky vůči mamce, ale i fyzicky. Takže jsem byla takovej ten element, co stál věčně mezi nima, aby jí neubližoval.“*

Dva z těchto dotazovaných R1 a R4 upřesnili, že byli rodiči používání jako prostředníci v těchto porozvodových konfliktech: *„… většinou to bylo, řekni to taťkovi, ty to řekneš taťkovi, teď řekni to mamce, ty to řekneš mamce, teď ona mu zavolá, dohadujou se, …“*

R1 a R6 uvedli, že konflikty mezi rodiči často zahrnovaly přetahování o děti a respondent byl v této roli nucen rozhodovat se, na čí stranu se přikloní: *„… já jsem stála mezi nima a oni*

na mě volali, Eliško, pojď za mnou, a taťka ne, Eliško, pojď za mnou, a mamka ne, Eliško, pojď za mnou.“

Všichni respondenti uvedli, že během rozvodu čelili náročným situacím, se kterými se museli vyrovnávat již v poměrně nízkém věku. Rozvody jejich rodičů byly často doprovázeny výraznými konflikty, které měly dlouhodobý dopad na vnímání situace i na jejich emoční prožívání. Někteří z nich byli do konfliktů přímo zatahováni, ať už jako svědci v komunikaci mezi rodiči nebo dokonce jako objekty sporu. Tyto zkušenosti ukazují, že rozvod často nebyl jen administrativním procesem, ale dlouhodobě zatěžující situací, která mohla negativně ovlivnit jejich psychický vývoj a vztahy v rodině.

KATEGORIE 3: OBTÍŽNÉ SITUACE, KTERÉ SEBOU PŘINESL ROZVOD

Otázka č. 5: Jaké konkrétní momenty během rozvodu Vašich rodičů si vybavujete jako emočně nejnáročnější?

V odpovědích na tuto otázku se u poloviny respondentů – R2, R3 a R6 jako nejnáročnější momenty objevily situace spojené s absencí jednoho z rodičů, kterou po rozvodu pocítili*: „Nejtěžší podle mě na tom bylo to, že ten taťka tam prostě s náma nebyl.“* R3 uvedl, že: *„…jako dítě, že když jsem byl na tý základce, tak taťka přijel a já jsem byl vždycky hrozně rád a pak odjížděl a já jsem to hrozně prožíval a jako brečel jsem a trucoval jsem, že nechci, aby odjížděl.“* Další odpovědi už byly dost individuální a subjektivní, protože každý z respondentů uvedl jako náročné momenty něco jiného. Jistá podobnost se objevuje u dvou dotazovaných R2 a R5, kteří tyto momenty popsali ve spojitosti se svým okolím. R2 vyprávěl, že pro něho bylo náročné otevírat téma rozvodu před svými přáteli a okolím, protože často cítil stud: *„Spíš byly takový trapný momenty, kdy mi to bylo nepříjemný třeba ve škole. Když se ptali na prvním stupni na nějaký kraviny jako máma, táta, tak jsem nevěděl co říct a vymýšlel jsem si, ale ti učitelé to stejně věděli, protože to byla vesnice, ale nikdy nic neříkali.“* Další situace, které respondenti popisovali souviseli například s horšími vztahy s vrstevníky nebo náročnou finanční situací po rozvodu: *„To bylo asi to řešení těch pěnez furt neustále. Že mamka chtěla, ať řekneme taťkovi, ať nám přidá. Taťka řekl že nám nepřidá a furt se to kopalo přes nás.“*

R1 a R6 označili za náročný moment pocit osamělosti a očividné trápení se jednoho z rodičů: *„Spíš vidět tu mamku. Ona byla jako hodně citlivá a když se trápila, tak to na tom bylo to nejhorší.“* R1 popsal, jak si uvědomil, že situace bude těžká, když matka musela sama předělat pokojíček a oni jí museli pomáhat přenášet věci. Tento okamžik pro něj symbolizoval těžkost nové reality, která po rozvodu nastala.

Z těchto odpovědí vyplývá, že každý respondent vnímal emočně nejnáročnější momenty rozvodu odlišně, což ukazuje na individuální povahu těchto zkušeností. Někteří respondenti jako nejtěžší okamžiky uvedli absenci jednoho z rodičů, jiní se zaměřili na těžkosti spojené s emocemi rodičů. Tato různorodost ukazuje, jak rozdílně mohou děti prožívat rozvod rodičů v závislosti na jejich osobní situaci a vztahy s oběma rodiči.

KATEGORIE 4: POSKYTNUTÁ PODPORA

Otázka č. 6 a č 7.: Kdo Vám byl v té době největší oporou? Měli jste pocit, že musíte skrývat své pocity nebo být „silní“ kvůli rodičům nebo sourozencům?

Odpovědi na tyto otázky u respondentů často navazovaly, a proto byly pro vyhodnocování sloučeny. R1, R4, R5 a R6 uvedli, že v náročném období podporu v nikom nepociťovali a většinou se museli s obtížemi vyrovnávat sami. Zbývající dva R2 a R3 měli podporu především ve starších sourozencích nebo prarodičích. R5 zmínil, že v těžkých chvílích cítil podporu i od širší rodiny, konkrétně od tety a strýce. Právě čtyři respondenti, kteří neuvedli žádnou podporu v okolí, zmínili, že to vedlo k potlačování jejich emocí. Vzhledem k tomu, že se s těmito náročnými chvílemi museli vyrovnávat sami, uzavřeli se do sebe a své pocity často „skrývali pod pokličkou.“ Pro R1, R3 a R6 bylo skrývání pocitů způsobeno obavou z reakce rodičů nebo tím, že by je svými emocemi zbytečně zatěžovali. R3 uvedl: *„Myslím si, že jsem nechtěl spíš dodatečně vyvolávat problémy, protože máma v tý době dělala školu, dělala práci, takže měla prostě hodně svých starosti. Taťka měl taky nějakej svůj život a já jsem se do toho nechtěl moc vměšovat asi.“*

R1, R2 a R3 uvedli, že ze začátku se snažili svoje pocity projevovat, ale většinou se setkali s negativní reakcí rodiče. Z toho důvodu si později nechávali svoje prožitky pro sebe: *„protože se mi to vždycky vymstilo, že to vždycky dopadlo tak, tak si běž k tatínkovi, tak si běž k mamince… Tak jsem si asi jakože tak naučila střežit ty věci, co vím.“*

U R6 došlo k ovlivnění jeho emocí a manipulaci ze strany matky, a proto do budoucna svoje pocity již nesdílel nebo moc neprojevoval. *„Jo, kvůli mamce určitě. Když jsme se potom s taťkem navštěvovali, tak i když jsem si ten víkend užila a bylo to fajn, tak jsem nemohla ukazovat, že mě to vlastně bavilo, protože vždycky, když jsem přijela, tak mamka se nás jako ptala… A pak nám vlastně tak něco navykládala, že vlastně jsem měla úplně blbej pocit z toho, že to vlastně nebylo dobrý a že jedině u té mamky je mi dobře, a že ten taťka je prostě jako hroznej.“*

Absence podpory často vedla u některých respondentů k potlačování emocí a uzavírání se do sebe. Mnohokrát zde byly obavy z reakce nebo strach, že by tím zatížili své rodiče, kteří byli v té době sami pod tlakem. U některých respondentů zmizela důvěru ve sdílení svých emocí. Tato zkušenost ukazuje, jak důležitá je pro děti během rozvodu rodičů podpora a otevřená komunikace, která by jim umožnila vyrovnat se s náročnými situacemi bez obav z negativních následků.

KATEGORIE 5: NOVÝ RYTMUS CELÉ RODINY

Otázka č. 8: Jak se změnilo celkové fungování Vaší rodiny? Měli jste po rozvodu možnost vidět oba rodiče pravidelně?

Všichni respondenti, kromě R2, po rozvodu zůstali ve výhradní péči matky. Jediný R2, jehož matka odešla, zůstal v péči otce. Jak však uvedl, matka byla během této doby zastoupena péčí prarodičů. Na doplňující otázku, zda se s matkou vídal i po rozvodu odpověděl: *„vím, že si nás jednou máma vzala na víkend. No a byli jsme u ní na víkend a potom už jsem ji od té doby neviděl.“* Tento zážitek sdílel i R4, který po rozvodu přestal mít kontakt se svým otcem.

R3, R5 a R6 se v odpovědích na tuto doplňující otázku shodli tak, že po rozvodu byl kontakt s druhým rodičem častější, ale postupně se zmenšoval nebo po pár letech vymizel úplně. Jako důvody uváděli, konflikty s rodiči, pracovní zaneprázdněnost rodiče, ovlivnění ze strany rodiče, který je měl v péči nebo narůstající vztahovou propast mezi nimi a rodičem. R6 například uvedl: *„Nebylo to tak, že když bych chtěla, tak že bych z toho taťky vidět mohla. A potom se stávalo i to, že jsem ho strašně moc chtěla vidět, strašně moc jsme tam chtěli a ta mamka nám to prostě zakázala.“* Pouze u R1 se objevilo dodržování stanoveného kontaktu s druhým rodičem až do jeho plnoletosti: *„Jakože mamka i když jsme říkaly že nechcem k taťkovi tak ona, musíš prostě, jdeš. Takže čau. A taťka to taky dodržoval.“*

R2, R3, R5 a R6 byli nuceni se po rozvodu s rodičem přestěhovat a dva z nich – R3 a R6 museli změnit mateřskou a základní školu. V těchto situacích u respondentů zasáhli prarodiče nebo okruh rodiny: *„No a změnilo se to tak, že jsme se vlastně odstěhovali k babičce a k dědovi.“* R1 a R2 mezi změny uvedli i větší pracovní nasazení rodiče, kvůli zhoršené finanční situaci. *„… jak byl na nás taťka sám, tak byl častěji v práci a trávili jsme hodně času s tou babičkou a dědem.“*

Otázka č. 9: Změnily se po rozvodu Vaše denní aktivity nebo rutina?

V odpovědích na otázku R2, R3, R4 a R5 uvedli, že si nevšimli žádné výrazné změny, a dále tuto otázku nerozváděli. Pouze R1 a R6 poskytli podrobnější vysvětlení. R6 zmínil, že

před rozvodem se ve volném čase věnoval spousty kroužkům a aktivitám, což se po rozvodu hlavně z důvodu zhoršení finanční situace změnilo. U R1 se změny v rutině týkaly především dohodnutého pravidelného kontaktu s druhým rodičem. Dotazovaný situaci popsal: „*Jako mělo to větší řád. Že jsem fakt hele středa odcházíme k taťkovi. Tenhle víkend odcházíme, přijdeme ze školy, musíme se nabalit a odjet k taťkovi. Jakože takhle. Že v tom byl větší řád, že jsem měla přehledy o těch týdnech, že jsem měla přehledy, kdy co je.*“

Většina respondentů nezažila výrazné změny v aktivitách a rutině, i když se přizpůsobili novým podmínkám. Většina z nich zůstala ve výhradní péči matky, přičemž kontakt s otcem postupně slábl nebo úplně vymizel. V adaptaci na nové podmínky často sehráli důležitou roli prarodiče.

KATEGORIE 6: NOVÉ RODINNÉ VZTAHY

Otázka č. 10: Změnila se dynamika Vašich vztahů s matkou a otcem? Cítili jste, že jste jejich prioritou?

R2, R3, R5 a R6 uvedli, že ve vztahu s rodičem, který o ně výhradně pečoval, nezaznamenali výrazné změny. Po upřesnění otázky R5 a R6 dodali, že krátce po rozvodu vnímali zvýšenou péči ze strany rodičů, která se projevovala častějším obdarováváním a snahou o jejich přízeň. R6 tuto situaci popsal následovně: „*Jednu dobu to bylo tak, že mamka nám kupovala spoustu věcí, jezdili jsme na ty dovolený. A taťka nám kupoval hodně věcí. Taťka byl na nás hodně hodnej. Ne, že by si nás kupoval, ale přijde mi, že tímhle si nás chtěl asi získat. My jsme takhle nebyli vychovaní. Že můžeme mít všechno. A v tu jednu dobu jsem měla pocit, že jak mamka, tak teďka nám chtějí dát prostě všechno. Všechno nám koupit.*“

R5 a R6 také zaznamenali negativní postoje pečujícího rodiče vůči druhému rodiči, což v některých případech ovlivnilo jejich vzájemné vztahy. Dotazovaní R1, R3, R5 a R6 se shodli na tom, že se střídala období konfliktů s každým z rodičů, což vždy vedlo k jistému zhoršení vztahů. Respondenti však tyto konflikty připisovali spíše nastupující pubertě nebo chvilkovým nedorozuměním.

Respondenti, kteří v předešlých odpovědích uvedli absenci jednoho z rodičů, se u této otázky vyjadřovali jen k dynamice vztahů s pečujícím rodičem. Právě tito respondenti popsali, že jejich vztahy byly dobré a vždy se cítili jako jejich hlavní prioritou.

Otázka č. 11: Jaké vztahy jste měli s novými partnery svých rodičů? Ovlivnili nějakým způsobem Váš vztah s rodiči?

Všichni respondenti uvedli, že vztahy s novými partnery měli a nadále mají relativně dobré. R1 a R6 se shodli, že se u nich projevila žárlivost vůči novému partnerovi nebo jeho dětem, což vedlo k horšímu vnímání a vztahu. Rodiče u obou respondentů na tyto pocity moc nereagovali, a naopak se snažili o větší propojení dětí se svojí novou rodinou: *„A u taťky to bylo horší. Ale tam to bylo jako takový, že on chtěl tvořit novou rodinu, takže my jsme jako museli toho být součástí a být taková ta kompaktní rodina, jakože taková ta svázaná."*

R5 a R6 sdíleli podobnou zkušenost, kdy problematické vztahy s novým partnerem matky postupně vyústily v jejich odchod a přestěhování k otci. Tato situace měla zásadní dopad na jejich rodinné vazby a vedla k narušení vztahu s matkou, zatímco vztah s otcem se po letech znovu obnovil.

R4 sdílel svoji zajímavou zkušenost s novým partnerem: *„My jsme seděli v našem baru, v naší pizzerce a hledali jsme ji pomocí internetových seznamek chlapa, aby jedinou oporou jsme ji nebyly my děcka, ale aby si našla někoho, kdo ji bude oporou v tom mužským vydání. No a tak jsme našli našeho otčíma. Už je s náma sedm let."*

Pouze R3 zmínil, že s ním rodič dopředu konzultoval a diskutoval výběr svého partnera. *„… prvně je nutný říct, že to se mnou hodně diskutovala, jestli mi jako nevadí, že bude mít přítele a tak."*

Otázka č. 12: Jak se změnil po rozvodu vztah s Vašimi sourozenci?

U R1, R3, R5 a R6 hrál důležitou roli v jejich vztahu se sourozenci věk. R3 a R5 zmínili, že kvůli většímu věkovému rozdílu si nebyli se sourozenci blízcí ani před rozvodem. R1 a R6 pocítili větší zodpovědnost za mladšího sourozence, což je postupem času sblížilo: *„Věděla jsem, že se o sestru musím postarat, když ta mamka vypadne, což ona hodně často vypadávala. Věděla jsem, že prostě za ni mám zodpovědnost a že máme teďka jakoby jenom jedna druhou, no."*

Pouze R5 navázal na předchozí otázku a více doplnil ztrátu svého bratra, která byla způsobena rozdělením péče po rozvodu. Tím, že bratr vyrůstal s otcem a dotazovaný s matkou, jejich vztahy se velmi zhoršily a ze strany bratra docházelo k častému odmítání. Respondent k tomuto uvedl: *„Jo jako i s bráchem jsem pak dost bojoval, že jsem na něho byl taky naštvanej. Nechápal jsem, proč to jako dělá."*

Přestože R1, R2, R4, R6 uváděli dobrý vztah se svými sourozenci, na otázku, zda spolu rozvod rodičů otevřeně probírali, odpověděli, že k takovým rozhovorům mezi nimi obvykle nedocházelo.

Na základě odpovědí respondentů lze usuzovat, že rozvod rodičů měl značný dopad na jejich rodinné vztahy, ačkoli konkrétní zkušenosti se lišily. Z odpovědí vyplývá, že rozvod rodičů měl na respondenty individuální dopady vzhledem ke specifickým okolnostem jejich rodiny. Rozvodová situace nejvíce ovlivnila jejich vztahy s rodiči, především v kontextu střídání fází sbližování a konfliktů. Noví partneři rodičů v některých případech vedli k dalším rodinným rozporům. Vztahy se sourozenci zůstaly u většiny respondentů relativně neměnné a rozvod nevedl k otevřenější komunikaci mezi nimi. Celkově se ukazuje, že dopady rozvodu nejsou jednostranné a závisí na konkrétní rodinné dynamice a na individuálním prožívání respondentů.

KATEGORIE 7: NEJTĚŽŠÍ ZMĚNY

Otázka č. 13: Vzpomínáte si na to, které změny pro Vás po rozvodu byly nejtěžší?

R2, R3, R5 a R6 označili za nejnáročnější změnu po rozvodu ztrátu jednoho z členů rodiny. U R3 a R6 se jednalo o otce, u R5 o bratra a v dalším případě u R2 o matku. R6 tento moment spojil s narůstajícím problémem alkoholismu u svojí matky: *„Nejtěžší podle mě na tom bylo to, že ten taťka tam prostě s náma nebyl a že ta mamka jako začala hodně pít.“* R3 tuto situaci spojil především s pocity, které se k této změně pojily. Tázaný uvedl: *„Jako pochopitelně prostě ta figura toho otce, co chyběla, protože pak se na to vážou specifický emoce a vlastnosti.“*

Uváděné změny dvou zbývajících – R1 a R4 se již lišili. R1 uvedl, že nejnáročnější pro něho byl nárůst zodpovědnosti, který souvisel s porozvodovou péčí. Respondent vnímal, že mu tato zkušenost něco dala, ale zároveň měl pocit, že ho připravila o část dětství. Uvědomoval si, že musel neustále o něčem přemýšlet a vnímal výrazný rozdíl mezi sebou a svými vrstevníky, kteří se zdáli být oproti němu nezralí. Mezi další náročné změny přidal častou změnu prostředí: *„No a někdy se ti prostě nechtělo jít z toho tvýho pokojíčku a nechtělo se ti to měnit.“*

Jedna z odpovědí na tuto otázku byla i tato: *„Já jsem nikdy jako, když bych si měla z dětství vzpomenout na to, kde bylo moje doma, tak já na to nedokážu odpovědět.“* Tento dotazovaný R6 po rozvodu nejnáročněji vnímal změny, které se udály ve spojitosti s novým uspořádáním rodiny, což vedlo k tomu, že pocítil ztrátu skutečného domova jako místa, kde mohl být sám sebou. Pouze R4 zmínil, že výrazné změny nepocítil, a to díky postupné posloupnosti všech událostí: *„… ta hlava si to asi přebírala sama postupně aniž by to bylo nějak vidět.“*

Rozvod rodičů pro respondenty představoval zásadní změnu, která měla dlouhodobý dopad na jejich emoční prožívání a osobní vývoj. Nejvýraznější ztrátou bylo omezení či úplné přerušení kontaktu s jedním z rodičů, což u některých respondentů vedlo k pocitům osamělosti,

nejistoty nebo narůstajícího napětí v rodinných vztazích. Kromě samotné ztráty rodiče se u některých objevily další komplikace, například problémy s alkoholem u rodiče, který o ně nadále pečoval, nebo výrazná změna prostředí. Způsob, jakým respondenti změny vnímali, se lišil v závislosti na okolnostech a na tom, jak plynule se rozvod a následné změny odehrávaly. To naznačuje, že adaptace na rozvod rodičů je do značné míry individuální a je ovlivněná nejen samotnou událostí, ale i kontextem, ve kterém k ní došlo.

6.2 Analýza údajů z druhé části rozhovorů

Pro analýzu získaných údajů v druhé části použijeme opět otevřené kódování. Teoretické vymezení jsme již učinili v podkapitole – Kódování získaných údajů z první části rozhovorů (viz 1. oddíl rozhovorů). V souladu s výše popsaným postupem byly vytvořeny tyto kategorie:

1) Vnímání partnerství

2) Manželství a strach z rozvodu

3) Rodina a rodičovství

4) Vnímání sebe sama

5) Současné rodinné vztahy

KATEGORIE 1: VNÍMÁNÍ PARTNERSTVÍ

Otázka č. 14: Jak si myslíte, že rozvod Vašich rodičů ovlivnil, jak přistupujete k vlastním partnerským vztahům?

Všichni respondenti na tuto otázku uvedli, že si myslí, že rozvod jejich partnerské vztahy ovlivnil nebo ovlivňuje. R3 doplnil: *„Já si myslím že jo, ale nevím jak. Ale myslím si, že v podvědomí tam určitě něco bude.“* Odůvodnění těchto tvrzení se u každého dotazovaného mírně lišila. U R1 a R2 se objevila větší nedůvěra k dlouhodobým vztahům a jejich trvání. R2 uvedl, že moc nevěří na lásku a vztahy na celý život. R1 svůj názor popsal takto: *„… jako vím že mám v hlavě, že nikdy s tebou ten partner nezůstane navždy a že vždycky tě někdo opustí a umřeš sám.“*

R6 naopak uvedl, že nejvýraznější dopad vnímá ve strachu z opuštění partnerem. Tyto svoje obavy zdůvodnil svojí zkušeností s odchodem otce po rozvodu, což vyvolalo menší důvěru ve své vlastní partnery: *„A že ovlivňuje mě to tak, že se bojím, když někoho mám hrozně moc*

ráda a cítím se s ním dobře. Takže mi prostě odejde najednou. Takže mě to ovlivnilo. Protože ten taťka, já jsem ho měla strašně moc ráda. Úplně nejvíc na světě a on najednou odešel.“

R1 a R4 se shodli, že klíčový dopad rozvodu vnímají ve zvýšené opatrnosti při výběru partnera. Oba uvedli, že pečlivě posuzují charakterové vlastnosti svého protějšku a jakákoliv podobnost s jejich otcem by pro ně ve vztahu představovala významný negativní faktor. Respondenti R1, R3, R6 má snahu ve svých vlastních vztazích komunikovat lépe a jako varovný příklad vnímají rozpadlé manželství svých rodičů.

Otázka č. 15: Jak by podle Vás měl vypadat zdravý partnerský vztah? Co v něm berete jako prioritu? Myslíte si, že tuhle představu ovlivnil rozvod Vašich rodičů?

R2, R5 a R6 za hlavní prioritu označili důvěru a loajalitu ve vztahu. Pouze R6 uvedl, že jeho obavy přímo souvisejí s rozvodem, který zažil v dětství. Kvůli nevěře otce u něj přetrvává zvýšený strach, že by se podobná situace mohla opakovat i v jeho vlastním vztahu. R1 a R3 se shodli, že hlavní prioritou v jejich vztahu je pro ně vzájemná komunikace s partnerem. Pro oba dotazované je důležitá spíše ta vážná část konverzace. Popsali, že jako prioritní berou komunikaci neshod a problémů, u které musí být především vzájemný respekt a naslouchání. R1 často srovnával své priority s tím, jak fungoval vztah jeho rodičů. Cíleně se snaží, aby se vyvaroval stejných chyb jako udělali jeho rodiče ve svém neúspěšném manželství: *„Nechci komunikovat jako oni. Jako fakt se snažím naučit se správně komunikovat ve vztahu. Jako naši neumí komunikovat doteď a neumí to ani s náma takže, to asi. Nebo jako celkově se svým okolím.“*

Mezi dalšími zmiňovanými prioritami byl společně strávený čas, vzájemná péče, stejné názory na budoucí rodinný život a rovnocennost ve vztahu. R4 uvedl: *„Že mamka jako byla podřadnější člověk, tím pádem taťka mohl mít zájmy, ale mamka ne, nebo takhle neměla na to čas. Takže je pro mě asi důležitý, aby oba dva z těch partnerů byli opečovávání zvlášť, ale i dohromady.“*

R1, R3, R4, R5 a R6 uvedli, že jejich priority ve vztazích jsou ovlivněny zkušenostmi z manželství jejich rodičů.

Otázka č. 16: Cítíte někdy tlak na to, aby Vaše vlastní vztahy byly „dokonalé“ kvůli tomu, co jste zažil/a s rodiči?

Odpovědi na tuto otázku byly převážně stručné. R1, R2, R6 uvedli, že tlak ve vztazích vnímají, a to nejen ze své strany, ale i ze strany blízkého okolí, například prarodičů nebo jednoho z rodičů. R3 a R4 zmínili, že se snaží k partnerským vztahům přistupovat racionálně a přijímat chyby, které se mohou objevit. Zároveň si uvědomují, že dokonalé vztahy neexistují, a proto se snaží tlaku nepodléhat. Pouze jeden R5 uvedl, že žádný tlak v této oblasti necítí.

Celkové odpovědi respondentů naznačují, že rozvod rodičů měl významný vliv na jejich vnímání a přístup k partnerským vztahům. Většina z nich si je tohoto vlivu vědoma. Konkrétní projevy se většinou liší. Častým tématem je zvýšená opatrnost při výběru partnera, obavy z opuštění a nedůvěra v dlouhodobé vztahy. Někteří respondenti se naopak snaží aktivně poučit z chyb svých rodičů, kladou důraz na komunikaci a usilují o vybudování zdravého a vyváženého vztahu. Významná část dotazovaných se snaží vyvarovat vzorců, které ve vztahu svých rodičů vnímali jako problematické.

Z odpovědí respondentů tak vyplývá, že zkušenost s rozvodem rodičů výrazně formuje přístup k partnerským vztahům. Ať už ve formě obav a nejistoty, nebo naopak vědomé snahy budovat pevnější vztahy na zdravějších základech.

KATEGORIE 2: MANŽELSTVÍ A STRACH Z ROZVODU

Otázka č. 17: Jak přemýšlíte o manželství? Máte pocit, že by rozvod ovlivnil tento Váš názor a ochotu k tomuto závazku?

Pouze R5 a R6 uvedli, že manželství je pro ně jednoznačně důležitou součástí života. Zbylí čtyři dotazovaní vnímají manželství jako možnost, ale nepovažují ho za nutnost. Zároveň však dodali, že pokud by si jejich partner přál uzavřít sňatek, byli by ochotni do manželství vstoupit. Všichni respondenti se shodli, že v případě plánování rodiny by upřednostnili manželský svazek. Jako hlavní důvody zmínili stejné příjmení pro celou rodinu a právní jistotu v neočekávaných životních situacích. R1 sdílel: *„když už bych se brala, tak by to bylo že chci mít stejné příjmení jako celá ta rodina. A že bych chtěla být nějakým způsobem pojištěná. Že když by jako náhodou někdo umřel, nějakej můj potencionální manžel a otec mých dětí, tak bych chtěla vědět, že o nás bude aspoň nějakým způsobem postaráno, co se týká toho vdovskýho a nějaký ty věci.“*

R1, R3 a R5 uvedli, že jim více než samotné manželství vadí představa svatby. R1 a R3 jako hlavní důvod zmínili finanční stránku věci. R3 to vyjádřil slovy: *„Já to mám tak že ty peníze, který by se použili na svatbu můžeme použít na nějakou svatební cestu.“* R5 vnímá svatbu negativně především kvůli napjatým rodinným vztahům. Obavy pramení z přítomnosti obou rodičů na jeho svatbě: *„Nedokážu si představit, že by na mojí svatbě měl být zároveň taťka s mamkou. Asi budu muset udělat dvě nebo nevím… Ale když na to myslím, hodně mě to stresuje.“*

Otázka č. 18: Máte obavy z rozvodu ve Vašem vlastním životě?

Pouze R6 uvedl, že má z rozvodu v životě velký strach. Tento strach podle něj vychází z nízké důvěry v trvalé vztahy. Ostatní respondenti jen krátce zmínili, že z rozvodu strach nemají.

Všichni respondenti se shodli, že pokud by v jejich vlastním životě došlo k rozvodu, snažili by se ho co nejlépe zvládnout s ohledem na své děti. Uvedli, že díky vlastní zkušenosti s rozvodem rodičů v dětství vnímají svou vyšší emoční stabilitu v této oblasti: *„Myslím si, že by mě ten rozvod jako nepoložil tolik.“*

Mezi respondenty vznikl mírný rozpor v odpovědích na doplňující otázku, zda by upřednostnili rozvod, nebo setrvání v manželství kvůli dětem. R2, R4 a R5 uvedli, že by s rozvodem počkali, až budou děti starší a v manželství i přes silné neshody setrvali. R5 dodal: *„Protože tím, že jsem si tím procházel já, nechci, aby to tak měly i děti, takže bych to určitě vydržel, i kdyby to mělo trvat dalších pět nebo osm let.“* Druhá polovina respondentů – R1, R3 a R6 měla opačný názor a uvedla, že by s rozvodem nečekali ani kvůli dětem. R3 to vysvětlil takto: *„Myslím, že je lepší se rozvést, protože dítě stejně vnímá, že mezi rodiči není dobrá atmosféra. Taková situace může negativně formovat jeho představu o vztazích, což nemusí být zdravé. Je tedy jednodušší se rozvést a udržovat kontakt než to držet na sílu.“*

Z odpovědí respondentů vyplývá, že manželství je pro ně spíše možností než nutností, ale v případě plánování rodiny ho upřednostňují, zejména kvůli právní jistotě a jednotnému příjmení pro celou rodinu. Co se týče obav z vlastního rozvodu, většina respondentů uvedla, že z rozvodu strach nemají, ale zdůraznili, že pokud by k němu došlo, snažili by se ho zvládnout co nejlépe s ohledem na děti. Celkově tato kapitola ukazuje, že i když respondenti vnímají manželství a rozvod jako důležitá témata, jejich názory jsou silně formovány osobními zkušenostmi a zážitky z dětství.

KATEGORIE 3: RODINA A RODIČOVSTVÍ

Otázka č. 19: Jak přemýšlíte o rodičovství? Máte obavy z opakování vzorců chování nebo situací, které jste zažili ve své rodině?

Všichni respondenti uvedli, že děti by určitě chtěli ale v následujících pár letech, se na to ještě necítí. Odpověď R2 zněla: *„Jako to jo, chtěl bych je, ale bude mi 23 a přijde mi, že minimálně tak pět let bych na děti nebyl ani ready.“*

Na druhou část otázky R1 a R4 vyjádřili obavy z opakování negativních vzorců chování svého otce. R4 popsal, že jeho otec byl velmi přísný, a vzpomněl si na nepříjemné situace, které v dětství kvůli této výchově zažíval. Přestože si uvědomuje, že otcova přísnost byla nadměrná,

přiznal, že má obavy, že by mohl nevědomky stejný přístup uplatňovat i vůči svým vlastním dětem. Respondent vypověděl: *„Tam ta obava je větší, protože já sama v sobě vím, že bych byla hodně přísnej rodič. Ale zároveň bych nebyla až tak přísná, aby se mě moje vlastní děti bály. Tak jak my jsme se bály.“* S velkou přísností svého otce se ztotožnil i druhý respondent.

Všichni respondenti uvedli, že pro své děti chtějí vytvořit rodinné prostředí, které jim samotným v dětství chybělo. R3, R5 a R6 uvedli, že se nebojí opakování vzorců chování svých rodičů. Své přesvědčení odůvodnili tím, že si plně uvědomují dopady negativního chování, které sami zažili, a chtějí se vyvarovat stejných chyb. R6 odpověděl: *„… chtěla bych tu rodinu pro to dítě, kterou já jsem jako by nikdy neměla. A moc bych chtěla vytvořit tomu dítěti domov, který já jsem taky nikdy neměla.“*

Celkové odpovědi respondentů ukazují, že i přes různé obavy si všichni přejí v budoucnu založit rodinu. Přestože se někteří obávají opakování negativních vzorců chování svých rodičů, většina z nich věří, že právě díky vlastní zkušenosti dokážou těmto chybám předejít. Uvědomují si důsledky, které na ně rodičovské chování mělo, a chtějí svým dětem poskytnout stabilnější a láskyplnější prostředí, než jaké sami zažili. Jejich odpovědi tak naznačují snahu aktivně ovlivnit svou budoucnost a vědomě přistupovat k rodičovství s cílem vytvořit lepší podmínky pro své děti.

KATEGORIE 4: VNÍMÁNÍ SEBE SAMA

Otázka č. 20: Jak Vás zkušenost s rozvodem ovlivnila ve vnímání vlastní osobnosti a životních hodnot?

Tato otázka se u všech respondentů ukázala jako nejcitlivější. Působili odtažitě a své odpovědi příliš nerozváděli. Pět dotazovaných – R1, R3, R4, R5 a R6 se shodlo, že rozvod ovlivnil jejich vnímání sebe sama, avšak konkrétní dopady se u každého lišily. R6 na tuto otázku uvedl: *„Ovlivnilo mě to hodně, že jo. Jakože... Mám pocit, že... Že si právě… moc jako nevěřím, nebo... Nebo... Nikdy jsem neměla nic moc jako sebevědomí. A... Ovlivnilo mě to prostě v tom, že si nevěřím, no. Ale pracuju na tom, aby to tak bylo.“* R5 uvedl, že jedním z dopadů rozvodu rodičů je jeho větší samostatnost: *„Myslím, že to ovlivnilo můj dospělý život celkově, prostě jedu samostatně.“* Dalšími uvedenými dopady byla větší cílevědomost, empatie a citlivost. R5 navíc uvedl i větší emocionální uzavřenost před svým okolím: *„No já si myslím že jsem víc emocionální, ale když se nad tím tak zamyslím, tak co se týká zvládání věci tak se snažím moc neukazovat, že mám jako nějaký trable a že bych jako s něčím bojoval.“* R2 uvedl, že o tom nikdy nepřemýšlel a nemá pocit, že by jeho osobnost byla rozvodem rodičů jakkoli ovlivněna.

Všichni respondenti sdělili, že jsou ve svém současném životě spokojení a jako svou hlavní prioritu vnímají sami sebe. R1, R3 a R6 zároveň uvedli, že se aktivně snaží napravit některé dopady, které si z dětství odnesli. Jedna ze sdílnějších odpovědí R1 zněla: *„Myslím si, že ten věk 11/12. Možná 12 a myslím že tak do těch 23 jsem se snažila všem dokázat, jak jsem strašně silná, a i jako jsem to zvládala, ale teď si myslím, že je jako čas to pustit a říkám si, že jsem hodně žila v takovém stresmode a že jsem se snažila jako všechno zvládnout, aby nikdo neviděl, že jsem slabá, a hlavně jsem to neměla kde s kým komunikovat, ale teď si vlastně uvědomuju, že to jako nemusím zvládat.“*

Otázka č. 21: Jakým způsobem Vás tato zkušenost s rozvodem rodičů motivovala nebo ovlivnila, co se týká Vaší kariéry a profesního života?

Odpovědi na tuto otázku byly respondenty poměrně rychle shrnuty. Ani jeden neuvedl, že by je rozvod nějak přímo ovlivnil v jejich kariéře nebo profesním životě. R4 a R6 uvedli, že si myslí, že díky situacím z dětství, které souvisí s rozvodem, mají jisté vlastnosti, které jim napomáhají v jejich aktuálním pracovním životě. R6 sdílel: *„To nevím, ale myslím si, že to všechno, co se stalo, tak mi pomohlo v tom, že jsem prostě empatická a dokážu se cítit do lidí. Spoustu lidí dokážu pochopit a možná kvůli tomu prostě mě to táhne do sociální sféry, že pracuji v sociálních službách.“* R5 uvedl, že ho porozvodová situace ovlivnila zejména při výběru střední školy, což mělo následně vliv i na volbu jeho povolání. Vysvětlil, že kvůli matce, která na něj byla po rozvodu velmi fixovaná, mu zakázala vybrat školu vzdálenější od domova. Respondent tak musel zvolit obor, který si nepřál, jen proto, že škola byla ve stejném městě.

Zkušenost s rozvodem rodičů tedy může mít dlouhodobý dopad na vnímání vlastní osobnosti a životních hodnot mladých dospělých. Zatímco někteří respondenti uvedli konkrétní negativní důsledky, jako je nižší sebevědomí nebo emocionální uzavřenost, jiní naopak vnímali jisté pozitivní aspekty, například větší samostatnost nebo cílevědomost. Důležité je, že všichni respondenti se shodli na tom, že se i přes tyto zkušenosti cítí v současném životě spokojení a kladou důraz na vlastní rozvoj. Ti, kteří si byli vědomi negativních dopadů, často vyjadřovali snahu na sobě pracovat a své vzorce chování měnit. Zatímco většina respondentů nepozorovala přímý vliv rozvodu na svou kariéru, někteří naznačili, že zkušenosti z dětství ovlivnily jejich profesní vlastnosti. Jednotlivé příběhy ukazují, jak osobní prožitky z dětství mohou nečekaně formovat nejen jejich osobnost, ale i rozhodnutí týkající se pracovní dráhy.

KATEGORIE 5: SOUČASNÉ RODINNÉ VZTAHY

Otázka č. 22: Jak byste popsali svůj současný vztah s každým z rodičů? Dochází mezi Vámi v současné době ke konfliktům?

Otázka č. 23: Jaký význam přikládáte tomu, aby Vaši rodiče byli součástí Vašeho současného a budoucího života.

Tyto dvě otázky na sebe navazují, a proto byly při vyhodnocování sloučeny. R2, R3 a R4, kteří v dětství zažívali absenci jednoho z rodičů (viz výše), nejsou ani v současnosti s tímto rodičem v kontaktu. R3 uvedl, že si s otcem vymění pouze blahopřání k narozeninám. Ve vztahu ke druhému, pečujícímu rodiči všichni tři respondenti uvedli, že mezi nimi neprobíhají konflikty a jejich vztah je relativně dobrý.

Na druhou otázku tito tři respondenti odpověděli rozdílně. R4 uvedl, že pro něj rodina zůstává na prvním místě, kontakt s rodičem udržuje denně a nedokáže si představit život bez blízkosti rodiny. R3 naopak prohlásil: *„Jako já jsem upřímně radši, když tu rodinu řešit nemusím.“* R2 nad tímto tématem nikdy hlouběji nepřemýšlel, ale uvedl, že by chtěl zůstat s rodinou v kontaktu i nadále.

Druhá polovina respondentů – R1, R5 a R6 sdělila, že v současnosti mají vztahy s oběma rodiči spíše napnuté a proměnlivé. Ke konfliktům mezi nimi dochází poměrně často. Mezi hlavní důvody uvedli rozdílné názory, partnery svých rodičů nebo v případě R6 i problémy s alkoholem rodiče. Tato skupina respondentů na druhou otázku reagovala tak, že se bez rodičů ve svém životě cítí lépe a svobodněji. I přesto se však stále objevuje snaha o zlepšení vztahů s oběma rodiči. R6 vyjádřil slovy: *„Úplně, já jsem zjistila, že mi je dobře bez rodičů. Se vztahem s taťkem, je mi to ještě líto a snažím se to nějak zlepšit, abych ho v tom životě měla, ale aby mě to nezraňovalo tak, jak mě to zraňuje. A u mamky jsem zjistila, že jí vlastně teďka vůbec nepotřebuju.“*

Otázka č. 24: Myslíte si, že v současnosti můžete s rodiči o rozvodu mluvit otevřeně? Máte pocit, že máte s rodiči něco nevyřešeného, co byste potřebovali probrat?

Respondenti uvedli, že s rodiči už téma rozvodu neprobírají. Uvedli, že tuto kapitolu svého života považují za uzavřenou a necítí potřebu se k ní vracet: *„To je prostě za náma a na škaredý věci se nevzpomíná.“*

R1 a R6 však popsali, že v sobě stále nosí nevyřešené emoce vůči oběma rodičům, které souvisejí spíše s konflikty po rozvodu než se samotným rozvodem. R1 uvedl: *„Třeba taťka si pořád myslí, že je to strašný, říká: ‚Já vím, že jsme se rozvedli,‘ ale mně nevadí, že se rozvedli.*

Mně vadí, jak to pak řešili. Rozvod byl spíš to nejlepší, co nás mohlo potkat. Kdyby taťka bydlel s náma, bylo by to o dost horší a možná bych domů nejezdila vůbec.“ R6 zdůraznil, že mu nejvíce vadí nedostatek empatie ze strany rodičů: *„Je tam spousta nevyřešených emocí vůči oběma. A nejvíc mi vadí, že ani jeden z nich se nedokáže vcítit a aspoň trochu respektovat, že jsme to jako děti prožívali jinak než oni dva.“*

Odpovědi respondentů ukazují, že jejich vztahy s rodiči jsou velmi individuální a ovlivněné nejen rozvodem samotným, ale také tím, jak rodiče zvládli následné změny. Někteří respondenti si i v dospělosti udržují pevné vazby s pečujícím rodičem, zatímco s druhým rodičem kontakt zcela přerušili. Někteří mají vztahy s oběma rodiči spíše napjaté a poznamenané konflikty. I přes to se u těchto respondentů objevuje snaha o zlepšení, i když s vědomím, že úplné sblížení nemusí být už nikdy možné.

Téma rozvodu jako takové už respondenti s rodiči neřeší – vnímají jej jako uzavřenou kapitolu svého života. Přesto v některých případech přetrvávají nevyřešené emoce spojené především s následnými konflikty mezi rodiči. U respondentů se projevilo, že klíčovým faktorem není samotný rozvod, ale způsob, jak rodiče komunikovali s dětmi během rozvodu, ale i v následujících letech.

KATEGORIE 6: „CO BY BYLO KDYBY“

Otázka č. 25: Když se ohlédnete zpět, co byste si přáli, aby Vaši rodiče udělali jinak během rozvodu? Jak si myslíte, že by to změnilo Vaši zkušenost?

Respondenti se shodli, že rozvod svým rodičům nikdy neměli za zlé. Pouze by ocenili, kdyby k nim rodiče byli během rozvodu otevřenější a lépe komunikovali. Uvedli, že kdyby rodiče od začátku situaci s dětmi více probírali a byli vůči nim upřímnější, mohlo by to vést k lepším vztahům i lepšímu vnímání celé situace. R3 uvedl: *„U mamky by mi pomohlo, kdyby se mi víc otevřela a byla ochotná řešit i vážnější témata. Aby to nebylo jen ‚co škola‘, ale třeba by sama přišla a svěřila se mi.“*

R1 by si přál, aby nebyl zatahován do rodičovských konfliktů*: „Aby ty věci neřešili přese mě. Ty jsi tam to malý děcko a vůbec nevíš, kdo má pravdu, protože ty rodiče máš rád úplně stejně a neumíš se rozhodnout. Já vím, že se to tehdy nedělalo, ale kdyby si našli nějakou třetí osobu, která by to s nemá řešila.“*

R1 a R6 uvedli, že by si i v současnosti přáli určitou změnu ve vztahu s rodiči. Shodli se, že by nejvíce ocenili, kdyby je rodiče začali vnímat jako dospělé. Popsali, že ve vztahu s rodiči stále pociťují tlak na své povinnosti vůči nim, což narušuje rovnocennost jejich vztahu. R1 to

vyjádřil slovy: *„Aby si uvědomili, že už jsem dospělý člověk, a nejen jejich dítě. Pokud se chceme bavit jako rovnocenní partneři, musíme být na stejné úrovni, a to si myslím, že tam trochu chybí.“*

Celkově se ukazuje, že respondenti vnímají rozvod jako zásadní životní událost, kterou však svým rodičům nevyčítají. Klíčovým prvkem, který jim v této situaci chyběl, byla otevřená a upřímná komunikace. Mnozí se domnívají, že větší zapojení dětí do dialogu o situaci by jim pomohlo lépe ji pochopit a přijmout. Zároveň by ocenili, kdyby nebyli stavěni do role prostředníků mezi rodiči a nemuseli nést tíhu jejich konfliktů.

6.3 Kostra analytického příběhu

Zkušenost s rozvodem rodičů představuje významný milník v životě dítěte. Tato zkušenost je spojena především se změnou prostředí, ztrátou kontaktu s blízkými a s nejistotou. Vnímání rozvodu se může lišit. Pro některé dítě může představovat úlevu po obdobích konfliktů a pro jiné zmatek a pocity osamocení nebo opuštění. V době rozvodu dítě nemusí často rozumět důvodům, proč k němu dochází, mnohdy je svědkem hádek, konfliktů a nepříjemného napětí.

Po rozvodu se život dítěte může zásadně změnit. Mezi časté změny se řadí nové prostředí, noví partneři rodičů, nevlastní sourozenci a zcela jiná dynamika rodinných vztahů. Výrazně se mění také vztah dítěte k jednomu z rodičů, což může vést k úplné absenci tohoto rodiče v jeho dalším životě. V některých případech dítě získává větší zodpovědnost za sebe nebo za mladší sourozence. To vede k dřívějšímu osamostatnění a nezávislosti.

V dospělosti si jedinci, kteří prošli rozvodem rodičů v dětském věku, uvědomují vliv rozvodu rodičů na vlastní osobní a partnerské vztahy. Objevuje se výrazná nedůvěra k dlouhodobým vztahům, nebo obavy z opuštění a samoty. Tato nejistota se projevuje opatrností při výběru partnera a snahou vyhnout se chybám v jejich vlastních vztazích. Důraz se klade na kvalitní komunikaci, aby se předešlo podobným problémům, jaké řešili rodiče.

I když v budoucnu mladí dospělí touží po dětech, v nejbližších letech neplánují se rodinným životem příliš zaobírat. Jsou si vědomi negativních vzorců chování převzatých od rodičů, ale věří, že díky své zkušenosti se jim podaří těmto vzorcům vyhnout a vytvořit pevné rodinné prostředí, které jim chybělo v dětství.

I když mladí dospělí mohou mít dobré a pevné vztahy se svými rodiči, někteří si nesou pozůstatky rozpadlých vztahů z dětství. I ti, kteří v současnosti zažívají konflikty se svými rodiči, mají snahu tyto vztahy zlepšit a nadále na nich pracovat.

7 Výsledky výzkumu a diskuse

Výzkum této bakalářské práce byl realizován s využitím kvalitativního designu s cílem porozumět tomu, jak rozvod rodičů v dětství ovlivnil současný život mladých dospělých. Důraz byl kladen na zjištění, jaký dopad měl tento zážitek na jejich partnerské a osobní vztahy, profesní a kariérní rozvoj, vnímání vlastní identity a formování životních hodnot.

Pro sběr dat byl zvolen polostrukturovaný rozhovor, který probíhal osobně s respondenty ve věku 22–25 let. Rozhovory byly vedeny na základě předem připravené osnovy výzkumných otázek, jež byla vytvořena na základě odborné literatury. Získaná data byla analyzována metodou otevřeného kódování.

Kromě hlavního cíle byly stanoveny také dílčí cíle:

1) Proniknout do subjektivních pocitů a vnímání rozvodu mladých dospělých, když byli děti.
2) Zjistit, jak mladí dospělí reagovali na změny v rodinném fungovaní a rodinných vztazích po rozvodu.
3) Zjistit, jakým způsobem rozvod rodičů formoval jejich přístup k budování vlastního života, partnerským vztahům a rodiny.
4) Analyzovat, jak se po rozvodu proměnily jejich vztahy s rodiči a jaké formy těchto vztahů dnes přetrvávají.

V dalším textu se budeme zabývat těmito dílčími cíli.

7.1 Vyhodnocení dílčích cílů

Dílčí cíl č. 1: Proniknout do subjektivních pocitů a vnímání rozvodu mladých dospělých, když byli děti

Výzkum ukázal, že vnímání rozvodu rodičů u mladých dospělých bylo ovlivněno jejich věkem, způsobem, jakým tuto situaci rodiče komunikovali, a především individuálními zkušenostmi každého dotazovaného. Respondenti vnímali rozvod jako zásadní životní změnu, která byla často spojena s konflikty mezi rodiči. V období před rozvodem většina respondentů vzpomínala na časté hádky mezi rodiči. Oznámení rozvodu bylo u respondentů většinou komunikováno zvlášť. Rodiče v mnoha případech nevysvětlili podrobně důvody rozvodu. Tato neúplná vysvětlení u některých respondentů způsobila nejistotu, zmatení a postavení uprostřed

odlišných verzí obou rodičů. V několika případech byla komunikace o rozvodu zcela nedostatečná a děti nebyly vůbec informovány.

Reakce respondentů na oznámení rozvodu v jejich dětství, se lišily. Někteří situaci přijali relativně klidně. Jiní se cítili zmateně nebo trapně. Většina respondentů si však pamatovala určité emocionální zátěže, které byly spojeny s tímto obdobím, ať už šlo o pocity smutku, zmatení nebo ztrátu. Během rozvodu a po něm se situace pro některé respondenty zhoršila. Mnozí se stali prostředníky v hádkách a výměnách názorů, což je emočně zatížilo a přivedlo je do situací, kdy se museli rozhodovat, na čí stranu rodiče se přikloní. Tento typ konfliktů měl dlouhodobý dopad na jejich psychiku a vztah k rodičům.

Například výzkum v bakalářské práci Langrové (2022) na téma Zkušenost s rozvodem rodičů pohledem mladých dospělých ukázal obdobné výsledky. Většina respondentů v tomto výzkumu uvedla, že se s rozvodem vyrovnávali těžko a byli součástí velkých konfliktů a hádek mezi rodiči. I u nich se objevily pocity zmatenosti.

Naopak výzkum v bakalářské práci Polákové (2023) na téma Dopady rozvodu rodičů na plánování vlastního rodinného a manželského života u mladých dospělých ukázal, že mnozí respondenti vnímali rozvod rodičů pozitivně. Podle jejich slov pro ně rozvod znamenal vysvobození z hádek a nepříjemné, dusné atmosféry a označili ho za správnou věc. Tento pozitivní pohled se ve výzkumu této bakalářské práce objevil pouze u jednoho respondenta, který rozvod v kontextu rodinných vztahů označil za nejlepší možné řešení, jež mohlo rodinu potkat.

Na základě analýzy rozhovorů s mladými dospělými můžeme konstatovat, že vnímání rozvodu rodičů v dětství je vysoce individuální a závisí na mnoha výše zmíněných faktorech – věk, komunikace, povaha rodinných vztahů. Výzkum ukázal, že žádné jednotné schéma prožívání rozvodu neexistuje. Každý, kdo prošel rozvodem rodičů, bude tuto situaci vnímat a popisovat jinak, protože jeho prožívání je ovlivněno jedinečnými okolnostmi a individuálními faktory. Tyto poznatky jen potvrzují důležitost individuálního přístupu k dětem, které si procházejí rozvodem rodičů, protože každý jedinec si situaci interpretuje a emočně prožívá svým vlastním a odlišným způsobem.

Dílčí cíl č. 2: Zjistit, jak mladí dospělí reagovali na změny v rodinném fungování a rodinných vztazích po rozvodu

Výzkum ukázal, že většina respondentů po rozvodu rodičů zůstala ve výhradní péči matky a jejich kontakt s otcem postupem času slábl nebo vymizel úplně. Mezi uváděnými důvody ztráty kontaktu s druhým rodičem byly konflikty, ovlivňování pečujícím rodičem, pracovní

vytíženost a také zvětšující se vztahová propast. Kromě změn v péči ze strany rodičů respondenti často zmiňovali i změny v bydlení a v ekonomické situaci, která se po rozvodu zhoršila. Adaptaci na nové podmínky často usnadňovali prarodiče nebo širší okruh rodiny.

Zhoršení ekonomické situace jako jeden z negativních dopadů rozvodu potvrzuje i Šatava a Jánský (2015). Ti uvedli, že mezi domácnostmi rozvedených jedinců a sezdaných párů existují výrazné ekonomické rozdíly. Nejnižší příjmy mají domácnosti vedené rozvedenými ženami, což je částečně důsledkem ztráty sdílení čistých příjmů po rozvodu. Podle autorů mohou být příjmy těchto rodin nižší až o 20 % než v době před rozvodem. Tento pokles může do určité míry kompenzovat výživné nebo přerozdělování prostřednictvím daňově-dávkového systému. (Šatava & Jánský, 2015)

Až na pár případů, kdy došlo ke změně činnosti ve volném čase z důvodu finančních omezení nebo kvůli přizpůsobení dohodnutému styku s druhým rodičem, většina respondentů nezaznamenala výrazné změny ve svojí denní rutině.

Podle odpovědí se vztahy mezi dětmi a pečujícím rodičem po rozvodu nijak dramaticky nezměnily. Někteří respondenti zaznamenali snahu rodičů o jejich přízeň skrze materiální dary a zvýšenou pozornost. U některých respondentů se objevilo negativní vyjadřování pečujícího rodiče o tom druhém, což mělo dlouhodobý dopad na rodinné vztahy.

V odpovědích se také vyskytly vzpomínky na výraznou manipulaci ze strany pečujícího rodiče, která mohla vést k rozvoji Syndromu zavrženého rodiče. Tento jev souvisí se systematickým šířením negativních informací o druhém rodiči, jako je pomlouvání. Další příčinou je omezování kontaktu, kdy rodič brání druhému rodiči kontaktu s dítětem nebo nevhodné sdílení emocionálních problémů při kterém rodič využívá dítě jako důvěrníka pro své osobní problémy. To může u dítěte vyvolat emocionální konflikt při vnímání druhého rodiče (Reinisch, 2024). Jeden z respondentů popsal všechny tyto faktory, což naznačuje možnou přítomnost tohoto syndromu. Dle Reinische (2024) se Syndrom zavrženého rodiče objevuje v 10 až 15 % rozvodových sporů.

Nové vztahy a noví partneři rodičů byly respondenty vnímány různě. Zatímco někteří je dodnes hodnotí pozitivně, v jiných případech vedly ke konfliktům a narušení vztahu mezi rodičem a dítětem. Konflikty se často vedly z důvodu žárlivosti dětí na nového partnera nebo nucené integrace do nové rodiny. Pouze jeden respondent měl možnost dopředu diskutovat o výběru partnera s rodičem.

Výsledky výzkumu ukazují, že většina respondentů se po rozvodu stala součástí tzv. rekonstituované rodiny, tedy rodiny, kde alespoň jeden z rodičů žije s novým partnerem a případně jeho dětmi. Paloncyová (2023) uvádí, že pro tyto rodiny jsou typické složité a rozvětvené

vztahy, což potvrzují i získaná data. Všichni respondenti, s výjimkou jednoho, uvedli, že mají nevlastního sourozence nebo žili v domácnosti s novým partnerem rodiče a jeho dětmi.

Podle Paloncyové (2023) dochází v rekonstituovaných rodinách k nejmenším konfliktům mezi dětmi z předchozích vztahů a jejich vlastním rodičem, zatímco vztahy s nevlastním rodičem bývají složitější. Tato zjištění do určité míry reflektují i odpovědi respondentů. Dva z nich uvedli, že jejich problémy s novým partnerem rodiče vedly k rozhodnutí přestěhovat se k druhému rodiči, což negativně ovlivnilo původní rodinné vazby.

V těchto rodinách se jako problematické objevuje i postavení dětí z předchozích vztahů, které žijí odděleně, obvykle s druhým biologickým rodičem. Tyto děti často nemají harmonické vztahy ani s novým partnerem ale ani s vlastním rodičem (Palancyová, 2023). Tento fakt do jisté míry potvrzují i zmíněné konflikty mezi respondenty a rodiči z důvodu žárlivosti na nového partnera.

Vztahy se sourozenci zůstaly ve většině případů stabilní. U některých respondentů došlo ke zvýšení odpovědnosti staršího sourozence za mladšího. Pouze jeden respondent zaznamenal odcizení s bratrem, jako důsledek rozdělení porozvodové péče.

Nejtěžší změny spojené s rozvodem se u většiny respondentů vztahovaly k emočním dopadům, a to zejména ke ztrátě jednoho z rodičů. U jednoho respondenta porozvodovou situaci komplikoval alkoholismus matky. Další respondenti uváděli jako největší výzvy nárůst odpovědnosti, nutnost přizpůsobit se novým pravidlům či stěhování.

Dílčí cíl č. 3: Zjistit, jakým způsobem rozvod rodičů formoval jejich přístup k budování vlastního života, partnerským vztahům a rodiny.

Podle výpovědí respondentů rozvod rodičů výrazně ovlivnil přístup mladých dospělých k formování vlastního života, budování partnerských vztahů a vytváření rodinného zázemí. Mnozí respondenti uvedli, že rozvod rodičů zásadně ovlivnil jejich vnímání stability a důvěry v partnerských vztazích. Mezi odpověďmi se často objevoval důraz na zvýšenou opatrnost při navazování vztahů a výběru partnera. Ta pramenila z obavy opakování negativních vzorců ve vztahu rodičů.

Respondenti ve výzkumu diplomové práce Šulové (2017) na téma Fenomén rozvodovosti a jeho dopady na představy mladých dospělých o rodině také popsali problémy s důvěrou a opatrnost ve výběru partnera. V rámci svých partnerských vztahů respondenti popsali potřebu neustálého dokazování jistoty a dokazování lásky, což se projevilo i u jednoho z respondentů výzkumu této bakalářské práce.

Zkušenost s rozvodem vedla pár respondentů k preferenci nesezdaného soužití před manželstvím, protože vnímají manželství jako rizikové a nejisté. Naopak jiní respondenti zdůrazňovali důležitost pevného rodinného základu a plánování budoucnosti. Všichni respondenti k rozhodování o vstupu do manželství a rodičovství přistupují s velkou uvážlivostí, z důvodu předcházení chyb svých rodičů.

Rozvod rodičů měl také významný vliv na hodnoty a priority respondentů v partnerských vztazích. Mnozí uvedli, že se snaží být samostatnější, převzít odpovědnost za vlastní život a nespoléhat se plně na svého partnera. Toto nastavení často pramení z obav z navázání hlubšího citového pouta. Tento postoj však může v budoucnu vést k problémům v dlouhodobých vztazích. Naopak někteří respondenti popsali tendenci idealizovat své vztahy a usilovat o jejich dokonalost.

Respondenti nevnímají rozvod jako zásadní hrozbu ve svém vlastním životě, spíše jej považují za možnost, kterou by v případě potřeby dokázali zvládnout. Obavy z rozvodu souvisely především s nejistotou ohledně stability partnerských vztahů. Manželství bylo respondenty vnímáno spíše jako praktická instituce, která poskytuje právní jistoty a stabilitu pro rodinu než jako nezbytný předpoklad pro fungující partnerský život.

Postoje k manželství a rozvodu jsou u respondentů ovlivněny osobní zkušeností z dětství a snahou vyhnout se negativním dopadům, které sami zažili. Tyto závěry výzkumu jsou v souladu s výsledky studie Lacinové a Horské (2015). Ta zkoumala souvislosti mezi postoji mladých dospělých k rozvodu a charakteristikami rodičovského konfliktu. Jejich výzkum ukázal, že mladí dospělí z rozvedených rodin projevili pozitivnější postoje k rozvodu než ti z úplných rodin.

Celkově lze říci, že respondenti nevnímají rozvod jako fatální selhání, ale stále k němu přistupují s rozvahou a snahou vyvarovat se stejných chyb, které vedly k rozpadu manželství jejich rodičů.

Stejné výsledky zaznamenal i výzkum bakalářské práce Polákové (2023). I zde respondenti popsali, že se rozvodu ve vlastním životě příliš neobávají, ale pokud by nastal, pokusili by se situaci zvládnout lépe a s co největším ohledem na jejich děti.

V oblasti rodičovství a výchovy vlastních dětí respondenti často zdůrazňovali snahu vytvořit pro své potomky stabilnější a harmonické rodinné prostředí, než jaké sami zažili. Kriticky reflektovali výchovné metody svých rodičů a zdůraznili snahu o vyvarování se stejných chyb. V odpovědích kladli důraz především na lepší komunikaci s dětmi nebo zajištění správné citové opory v krizových situacích.

Výzkum ukázal, že u některých respondentů rozvod rodičů vedl k oslabení sebevědomí, což se projevilo ve ztrátě důvěry v sebe nebo větší emocionální uzavřeností. Naopak někteří respondenti zaznamenali i pozitivní změny, jako je větší samostatnost, cílevědomost nebo

empatie. Všichni respondenti se však shodli, že se v současném životě cítí spokojeni a kladou důraz na vlastní rozvoj. Ti, kteří si uvědomují negativní dopady rozvodu, se aktivně snaží pracovat na změně vzorců chování, které si z dětství přenesli. Pokud jde o vliv rozvodu na kariéru, většina respondentů nepocítila přímý dopad na svou profesní dráhu.

Závěrem lze říci, že zkušenosti s rozvodem rodičů mají dlouhodobý dopad na vnímání vlastní osobnosti a životních hodnot. Tento vliv je však u respondentů velmi individuální.

Dílčí cíl č. 4: Analyzovat, jak se po rozvodu proměnily jejich vztahy s rodiči a jaké formy těchto vztahů dnes přetrvávají

Výsledky výzkumu ukazují, že vztahy respondentů s rodiči se po rozvodu vyvíjely rozdílně a byly ovlivněny jak samotným rozvodem, tak následnou dynamikou v rodině. U respondentů, kteří v dětství zažili absenci jednoho z rodičů, přetrvávají špatné vztahy. S daným rodičem nejsou v kontaktu nebo udržují pouze minimální formální vazby. Naopak jejich vztah s pečujícím rodičem je většinou bez konfliktů a v některých případech velmi blízký.

Druhá skupina respondentů popisuje současné vztahy s oběma rodiči jako napjaté. Jejich aktuální konflikty často pramení z rozdílných názorů, vztahů rodičů s novými partnery nebo z jiných rodinných problémů, které nemusí přímo souviset s rozvodem. I přes komplikované vztahy se u některých stále objevuje snaha o zlepšení, i když úplné sblížení vnímají jako nepříliš možné.

Výzkum bakalářské práce Langrové (2022) popisuje stejné výsledky. Někteří respondenti taktéž popsali napjaté vztahy s jedním z rodičů i v současné době, které se ale i přes komplikovanou minulost snaží napravit. Konflikty s rodiči i u těchto respondentů do jisté míry vyplývaly ze vztahů s novými partnery jejich rodičů.

Z odpovědí rovněž vyplývá, že téma samotného rozvodu už respondenti s rodiči aktivně neprobírají a vnímají ho jako uzavřenou kapitolu. U některých respondentů se objevují i současné době nevyřešené emoce, které spíše než s rozvodem, souvisejí s následnými porozvodovými konflikty mezi rodiči. Klíčovým faktorem pro kvalitu vztahu s rodiči je pro respondenty způsob, jakým s nimi rodiče komunikují, otevřenost a snaha o rovnocenný vztah.

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo přiblížit, jak rozvod rodičů v dětství ovlivnil život mladých dospělých v současnosti. Práce se obsahuje teoretickou a empirickou část.

Teoretická část je rozdělena do čtyř kapitol. První kapitola se zaměřuje na základní definici rodiny, její funkce, typologii a na přiblížení současného pojetí rodiny. Druhá kapitola se věnuje rozvodu a zahrnovala podkapitoly, které přiblížily současné trendy v rozvodech, jejich příčiny, typy a postavení dětí v průběhu této situace. Ve třetí kapitole podrobněji popisujeme důsledky rozvodu, zejména jeho dopady na děti. Vysvětlila pojmy jako neúplná a rekonstituovaná rodina a syndrom zavrženého rodiče, které jsou jedním z následků rozvodu. Poslední kapitola teoretické části bakalářské práce Dopady rozvodu rodičů na mladé dospělé se zaměřuje na vymezení období mladé dospělosti a dále obsahuje podkapitoly, které charakterizují jednotlivé životní oblasti mladých dospělých, jako jsou partnerství a kariéra, a jejich možné ovlivnění rozvodem rodičů.

Empirická část bakalářské práce se zaměřila na výzkum, jehož cílem bylo porozumět tomu, jak rozvod rodičů v dětství ovlivnil současný život mladých dospělých. Na začátku této části byly stanoveny čtyři dílčí cíle, které umožnily hlouběji prozkoumat zkoumanou problematiku. Tyto cíle zahrnovaly zkoumání subjektivního vnímání rozvodu mladými dospělými, analýzu jejich pocitů a přístupu k budování vlastního života, včetně partnerství a rodinných vztahů, a proměny jejich vztahů s rodiči v současnosti. Dále byly uvedeny podkapitoly vymezující výzkumné metody, výzkumný soubor, podmínky výzkumu a průběh celého výzkumného šetření. Na tyto podkapitoly navázala analýza získaných údajů pomocí otevřeného kódování.

Na základě získaných informací lze konstatovat, že rozvod rodičů není pouze jednorázovou událostí, ale jeho následky mají dlouhodobý dopad, který děti provází i do dospělosti. Výsledky ukazují, že způsob, jakým rodiče procházejí rozvodovými konflikty a jak zvládají toto náročné období, ovlivňuje mnoho aspektů života jednotlivců v dospělosti, včetně jejich vztahů, sebevnímání a profesní orientace. Tento výzkum poskytuje cenný pohled na zkušenosti mladých dospělých a zdůrazňuje, jak důležité je podporovat děti v náročných obdobích, jako je rozvod rodičů. Správná podpora může pomoci minimalizovat dlouhodobé negativní důsledky a umožnit jim lépe se vyrovnat s těmito zkušenostmi v dospělosti.

Seznam literatury

ČERNÁ, Marie, 2001. *Rozvod, otcové a děti.* Praha: EUROLEX BOHEMIA. ISBN 80-86432-11-4.

FISCHER, Slavomil a ŠKODA, Jiří, 2014. *Sociální patologie 2*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-5046-0.

FRANCOVÁ, Marie a DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ Jana, 2010. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství.* Vyd. 1. Praha: Triton. ISBN 978-80-7387-365-3.

GRECMANOVÁ, Helena, 1998. *Obecná pedagogika II.* Olomouc: Vydavatelství HANEX. ISBN 80-85783-24-X.

HARTL, Pavel, 2004. *Rodina. In: Stručný psychologický slovník.* Praha: Portál. s. 231. ISBN 80-7178-803-1.

HENDL, Jan, 2005. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace.* 1. vyd. Praha: Portál. s. 407. ISBN 80-7367-040-2.

HRICOVÁ, Alena; ONDRÁŠEK, Stanislav a URBAN, David, 2023. *Metodologie v sociální práci.* Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-271-3636-0.

JANDOUREK, Jan, 2012. *Slovník sociologických pojmů.* Praha: Grada Publishing. s. 910-915. ISBN 978-80-247-3679-2.

KOLÁŘ, Zdeněk, 2012. *Výkladový slovník z pedagogiky.* Praha: Grada Publishing. s. 343-345. ISBN 978-80-247-3710-2.

KRAUS, Blahoslav, 2008. *Základy sociální pedagogiky.* Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-383-3.

MATOUŠEK, Oldřich a kol, 2015. *Děti a rodiče v rozvodu: manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny.* Vydání první. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0968-3.

MATOUŠEK, Oldřich, 2003. *Rodina jako instituce a vztahová síť.* Vydání třetí. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 80-86429-19-9.

MATĚJČEK, Zdeněk, 2002. *Krizové situace v rodině očima dítěte.* Praha: Grada Publishing. ISBN 80-247-0332-7.

MATĚJČEK, Zdeněk, 1994. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní.* Praha: Portál. ISBN 80-85282-83-6.

MOŽNÝ, Ivo, 2002. *Sociologie rodiny.* Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 80-86429-05-9.

MOŽNÝ, Ivo, 2013. *Sociologie Rodiny*. Vydání druhé. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 80-7029-018-8.

NAKONEČNÝ, Milan, 2009. *Sociální psychologie.* Praha: Academia. ISBN 978-80-200-1679-9.

NOVÁK, Tomáš a PRŮCHOVÁ, Bohumila, 2007. *Předrozvodové a rozvodové poradenství.* Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-1449-3.

POLANCYOVA, Jana; HÖHNE, Sylva; TŮMOVÁ, Naděžda; SVOBODOVÁ, Kamila a VIDOVICOVÁ, Lucie, 2023. *Zpráva o rodině 2023.* Praha: VÚPSV. ISBN 978-80-86765-69-1.

SEDLÁK, Václav a MATOUŠEK, Oldřich, 2011. *Sociální pedagogika.* Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-786-2.

Online zdroje

AMATO, Paul R, 2012. *The Effects of Divorce on Children*. Online. Dostupné z: https://downloads.frc.org/EF/EF12A22.pdf. [cit. 2024-12-03].

BARVÍKOVÁ, Jana, 2019. *Zpráva z fokusních skupin Dítě v rodičovském konfliktu.* Online. Výzkumný ústav práce a sociálních věcí. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/Fulltext/vv_003.pdf. [cit. 2024-12-03].

BAYLOR UNIVERSITY MEDIA AND PUBLIC RELATIONS, 2020. *People who experienced parental divorce as children have lower 'love hormone' levels than those who did not.* Online. Baylor University News. Dostupné z: https://news.web.baylor.edu/news/story/2020/people-who-experienced-parental-divorce-children-have-lower-love-hormone-levels. [cit. 2025-04-03].

DISMAN, Miroslav, 2024. *Jak se vyrábí sociologická znalost.* Online. Vydání druhé. Praha: Univerzita Karlova. ISBN 978-80-246-5053-1. Dostupné z: https://www.bookport.cz/e-kniha/jak-se-vyrabi-sociologicka-znalost-2340953/. [cit. 2025-04-03].

D'ONOFRIO, B; EMERY, R, 2019. *Parental divorce or separation and children's mental health.* Online. World Psychiatry. Dostupné z: https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC6313686/pdf/WPS-18-100.pdf. [cit. 2025-02-15].

FAGAN, Patrick F a CHURCHILL, Aaron, 2012. *The Effects of Divorce on Children.* Online. Dostupné z: https://downloads.frc.org/EF/EF12A22.pdf. [cit. 2025-02-15].

HOZOVÁ, Leona, 2021. *Parentifikace u dětí z rekonstituovaných rodin.* Online. Slezská univerzita v Opavě. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/377774072_Parentifikace_deti_z_rekonstutiovanych_rodin. [cit. 2025-04-03].

KRATOCHVÍLOVÁ, Ivana, 2020. Rozvod rodičů poznamená člověka celoživotně, potvrdila studie. Online. *Pražský den*. Dostupné z: https://www.prazskyden.cz/rozvod-rodicu-poznamena-cloveka-celozivotne-potvrdila-studie/?utm_source=chatgpt.com. [cit. 2024-12-06].

KUBCOVÁ, Šárka, 2021. *Syndrom zavrženého rodiče.* Online. *Psychologie dnes,* roč. 27., č. 7–8, s. 3. Dostupné z: https://www.sarkakubcova.cz/wp-content/uploads/2021/07/psychologie-cervenec2021.pdf. [cit. 2024-11-28].

LACINOVÁ, L a HORSKÁ, E, 2015. Postoje k rozvodu u mladých dospělých: souvislost s rodičovským konfliktem, kooperací a vztahem k otci. *Československá psychologie,* č. 59, s. 105–114. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/279442057_POSTOJE_K_ROZVODU_U_MLADYCH_DOSPELYCH_SOUVISLOST_S_RODICOVSKYM_KONFLIKTEM_KOOPERACI_A_VZTAHEM_K_OTCI. [cit. 2025-04-03].

LANGROVÁ, Gabriela, 2022. *Zkušenost s rozvodem rodičů pohledem mladých dospělých*. Online, Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně Fakulta humanitních stud. Dostupné z: https://digilib.k.utb.cz/bitstream/handle/10563/50378/langrov%C3%A1_2022_dp.pdf?sequence=1&isAllowed=y. [cit. 2025-04-11].

MATOUŠEK, Oldřich a kol, 2016. *Děti a rodiče v rozvodu: Děti v rozvodové situaci.* Online. Metodický portál RVP.CZ. Dostupné z: https://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/20797/deti-a-rodice-v-rozvodu-deti-v-rozvodove-situaci.html?_gl=1*46rwce*_ga*MjQwMzQ4MDEzLjE3MjIzNDY2NjM.*_ga_DB0ZYB52FX*MTczMjYzMzU3MS40LjEuMTczMjYzMzYyMC4wLjAuMA. [cit. 2025-04-03].

MUÑOZ, Alžběta, Candia, 2023. *Jaký dopad má rozvod rodičů?* Online. IRozhlas. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zivotni-styl/spolecnost/rozvod-rodice-deti-rodina-vztahy-alzbeta-candia-munoz-pychoterapie-rozhovor_2308020012_afo?utm_source=chatgpt.com. [cit. 2025-01-14].

PAVLÁT, Josef, 2011. Dlouhodobé následky rozvodu pro děti. *Česká a slovenská psychiatrie*. Online. Dostupné z: http://www.cspsychiatr.cz/detail.php?stat=739. [cit. 2025-04-02].

POLÁKOVÁ, Michaela, 2023. *Dopady rozvodu rodičů na plánování vlastního rodinného a manželského života u mladých dospělých*. Online, Bakalářská práce. Masarykova univerzita: Masarykova univerzita Filozofická fakulta. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/h40p9/Dopady_rozvodu_rodicu_na_planovani_vlastniho_rodinneho_a_manzelskeho_zivota_u_mladych_dospelych.pdf. [cit. 2025-04-11].

STANOVÁ, Petra, 2023. *Jak se rodiče vypořádají s rozvodem?* Online. Psychologie dnes. Dostupné z: https://psychologie-dnes.cz/jak-se-rodice-vyporadali-s-rozvodem. [cit. 2025-04-02].

ŠULOVÁ, Tereza, 2017. *Fenomén rozvodovosti a jeho dopady na představy mladých dospělých o rodině*. Online, Diplomová práce. Univerzita Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové Pedagogická fakulta. Dostupné z: https://theses.cz/id/staxu8/21771374. [cit. 2025-04-11].

Zákony

Občanský zákoník č. 89/2012 Sb., § 757. Dostupné z: https://www.zakonyprolidi.cz/cz/2012-89 (citováno 3. dubna 2025).

Občanský zákoník č. 89/2012 Sb., § 907. Dostupné z: https://www.zakonyprolidi.cz/cz/2012-89 (citováno 3. dubna 2025).